

Fakulteten för samhälls- och livsvetenskaper
Avdelningen för socialt arbete

Evonne Abrahamsson & Maria Andersson

”Unga män som bryter mönstret”

En kvalitativ studie om projektet Sharafs hjältar
och arbetet mot hedersrelaterat våld

”Young Men who Break the Standard”

A qualitative study about the project Sharaf's heroes
and the work against honour related violence

Social omsorgsvetenskap
C-uppsats, 15hp

Datum/Termin: 15/1/VT-09

Handledare: Kirsti Kuusela

Examinator: Ulla Rantakeisu

Förord	4
Sammanfattning	5
Abstract	5
1. Inledning	6
1.1 Syfte.....	7
1.2 Frågeställningar.....	7
2. Metod	8
2.1 Metodval.....	8
2.2 Urval.....	8
2.3 Datainsamling	8
2.4 Bearbetning och analys.....	8
2.5 Etiska överväganden	9
3. Teori – tidigare forskning	11
3.1 Vad är heder.....	11
3.2 Hedersvåld/förtryck	11
3.3 Patriarkala familjestrukturer.....	12
3.4 Kultur, religion och tradition.....	13
3.5 Kulturrasism.....	13
3.6 Identiteten och genus.....	14
3.7 Offer eller gärningsman.....	14
3.8 Etnicitet och boende.....	15
3.9 Integration och segregation.....	16
4. Socialpedagogiska metoder	18
4.1 Modell och begrepp	18
4.2 Empowerment.....	19
4.3 Intervention.....	19
4.4 Socialisation och internalisering	19
5. Resultat av den empiriska undersökningen	20
5.1 En stödorganisation för att förebygga och förändra attityder, samt en kunskapsbank för olika myndigheter kring hedersvåldet	20
5.2 Dialoggruppen som arbetsmetod, där arbetet börjar underifrån	20
5.3 Förtryckande familjestrukturer och traditioner.....	21
5.4 Olika uttryck för förtryck.....	22
5.5 Mannen ska se till att alla mår bra.....	22
5.6 Förändrade attityder och värderingar	23
5.7 Brist på resurser, samarbete och kunskaper	23
5.8 Boendesegregation kan leda till stigmatisering.....	24
5.9 Ett annorlunda barnperspektiv.....	25
5.10 Pojkarna har svårt att hitta ”ett hem” där man passar in	25
5.11 Media har en viktig roll i att förmedla rätt bild ut till samhället för att undvika kulturrasism	25
6. Diskussion	27

7. Slutdiskussion	29
7.1 Metodologiska reflektioner:	29
7.2 Reflektioner	29
8. Källförteckning	32

Bilaga 1: Följebrev till Sharafs hjältar som arbetar ideellt inom projektet.

Bilaga 2: Följebrev till en person som är anställd inom projektet Sharafs hjältar.

Bilaga 3: Intervjuguide till de utbildade Sharafs hjältar, som arbetar ideellt inom projektet.

Bilaga 4: Intervjuguide till en person som är anställd inom projektet Sharafs hjältar.

Förord

Vi vill börja med att tacka de informanter som ställde sin tid till förfogande trots späckat schema och som delade med sig av sin kunskap, utan er hade studien inte varit genomförbar. Det har varit insiktsfulla unga män, samt en professionell man inom området som vi har intervjuat. Det är kanske tack vare deras förmåga att reflektera kring detta laddade ämne som gjort att de valt att ställa upp. Arbetet med denna uppsats har varit en tung process eftersom vi varit tvungna att sätta oss in i ett ämne vi aldrig tidigare har berört. Men vi anser att det är ett mycket viktigt ämne och att arbetet med att förebygga hedersrelaterat våld och förtryck måste fortsätta.

Dessutom vill vi tacka vår handledare Kirsti Kuusela som med sin konstruktiva kritik och sina värdefulla kommentarer hjälpt oss föra processen framåt. De gånger vi ”svävade” ut eller inte förstod vad vi höll på med fick du oss alltid på rätt spår igen. Du har med din noggranna läsning av materialet, både innehållsmässigt och språkligt, hjälpt oss att få fram den uppsats som ni nu håller i handen. Tack Kirsti för att du orkade och tog dig tid att läsa allt material, diskutera, komma med synpunkter, inspirera och uppmuntra.

Även tack, till alla tålmodiga nära och kära som fått stå tillbaka, både i tid och i tanke, under undersökningens gång. Vi vill särskilt tacka våra män Lars-Olov och Jan-Ove som ”sponsrat” oss ekonomiskt så att denna studie – som inneburit långa bilresor och hotellövernattningar, varit genomförbar. Sist men inte minst ett stort tack till våra barn Anton, Alva, Albin och Elvina som har stått ut med sina frånvarande, trötta och många gånger irriterade mammor.

Ett sista tack till oss själva som har uppmuntrat varandra och aldrig tvivlat på varandras självständighet i processen. Vi har hela tiden varit öppna mot varandra vad gäller idéer och utformning av studien, och inte en enda gång har vi varit oeniga. Vi har genom detta arbete fått lära känna varandra både privat och arbetsmässigt, vilket har skapat en grund för äkta vänskap.

Sammanfattning

Studien handlar om projektet Sharafs hjältar, som syftar till att förändra – attityderna hos unga män med rötter i hederskulturen. En kvalitativ metod har använts, där fyra intervjuer av män som arbetar inom organisationen genomförts. Syftet med studien är att få ökad förståelse för hur arbetet mot hedersrelaterat våld kan se ut. Fokus ligger på männens egen syn och egna erfarenheter av hederskulturen, samt deras arbete inom Sharafs hjältar. Våra frågeställningar är; Vad är Sharafs hjältar och vad är syftet och målet med projektet? Vilka metoder används i arbetet? Vilka problem och hinder uppstår under arbetet i projektet och vilket resultat har projektet givit hittills? Vad består en hederskultur av, och vilka problem orsakar den? Vilken roll har unga män i hederskulturen? Hur kan de arbeta för att förändra den?

Resultatet visar att projektets syfte är att det ska vara en stödorganisation för att förebygga och förändra attityder, att fungera som en kunskapsbank för myndigheter i frågor gällande hedersrelaterat våld. Den huvudsakliga metoden i projektet är dialoggruppen, där arbetet startar ”underifrån” genom den unga generationens män. Resultatet som projektet har visat är att när dialogen kommer in i familjen, startar en tankeprocess, vilken leder till förändringar gällande rådande attityder. Problem som förekommer med arbetet handlar om brister i myndigheternas samarbete, samt att myndigheters kunskaper kring hedersproblematiken är bristfällig.

Nyckelord; Heder, Unga mäns roller, Sharafs hjältar, Hedersrelaterat våld och förtryck, Socialisation, Familjestruktur.

Abstract

This study is about the project Sharaf's heroes, which aims to change - the attitudes of young men with roots in honour culture. A qualitative method has been used, with four interviews with men who work within the organization. The aim of the study has been to increase the understanding of how work against honour related violence and oppressions can be dealt with, in order to decrease it. The focus in this study lies on the young men's own view on and experiences of honour culture and their work with the project Sharaf's heroes. Our issues are as follows: What are Sharaf's heroes and what is the purpose of the project? Which methods are used in their work? Which problems and obstacles will it be with the work in the project and which result has the project given so far? What does an honour culture consist of and what kinds of problems does it cause? Which role has young men living in honour culture and how can they work in order to change it?

Our result shows that the project's purpose of the project is that it will work as an aid organization in order to prevent and to change attitudes. Additionally, it will function as a knowledge bank for different authorities when it comes to honour related violence. The main method in the project is the dialogue group, where the work starts from underneath through the young generation's men. The result that the project has given so far shows that when the dialogue between children and parents start, a process begins which leads to change the current prevailing attitudes. The problems with the work in the project are above all that there is a lack of cooperation within the authorities, and that authority's knowledge about honour related problems is inadequate.

Keywords; Honour, Young men's role, Sharaf's heroes, Honour related violence and oppression, Socialization, Familystructure.

1. Inledning

Sverige är idag ett mångkulturellt samhälle där många etniska grupper och kulturer möts och umgås med varandra. Den svenska invandrapolitiken präglades tidigare av assimilationstänkande och idén att invandrarna skulle överta svenska normer och värderingar - att smälta in genom att bli likadan. År 1975 ersattes assimilering med integrering, där meningen var att varje invandrare själv skulle kunna välja graden av anpassning till det svenska samhället. Man gavs därigenom möjlighet att behålla det som upplevdes som viktigt i den egna kulturen. Sedan 1997 har detta fått sin förankring i politiken genom regeringspropositionen: *"Sverige, framtiden och mångfalden"* (proposition 1997/98:16). Integration är en process vars syfte är likställdhet, men likställdhet är inte det samma som likhet. Samhällen som verkar för detta kallas ofta pluralistiska och kan beskrivas som en uppsättning förhållanden där olika etniska grupper och olika varianter av kulturer stärker varandra.

Integrationspolitiken omfattar frågor om allas lika rättigheter, skyldigheter och möjligheter oavsett etnisk och kulturell bakgrund. Den omfattar också nyanlända invandrades etablering i samhället, ersättning till kommunerna för flyktingmottagande, främjande av integration samt svenskt medborgarskap. Segregerade bostadsområden förknippas oftast med invandring, arbetslöshet och brist på kontakt med svenskar. Målet med statens styrning genom invandrapolitiska åtgärder är att främja samverkan mellan invandrarna och majoritetsbefolkningen, för att förhindra marginalisering. Det svenska samhället bygger på individen som en grundläggande enhet, men i många andra samhällen ses gruppen som basen i samhället. Den enskilda människan är då bara en del av en större grupp. Där handlar det om kollektivets rättigheter över individen och om individens plikt att underkasta sig. Invandrarna kan ha en annan syn på familjen än svenskar. Svenskar har i stor mån tillägnat sig moderna normer och tror på det moderna som något gott och berättigat medan vissa invandrarfamiljer kan leva i en mer traditionell och patriarkal familjegemenskap. Samtidigt föreligger det stora variationer, både mellan länder och mellan folkgrupper från samma land. Skillnaden mellan de som kommer från landsbygd och städer är stor. Den traditionella familjen kännetecknas av starka familjeband och släktlojalitet som utgör både en känslomässig bas och en källa till trygghet (Liljeström 1992).

Den traditionella familjestrukturen är mer hierarkiskt uppbyggd och den enskilda familjens status till stor del beroende av familjens heder. I sådana strukturer kan mannens värde vara både status och acceptans och användas för att legitimera tvångs gifte, våld eller i extrema fall även mord. Detta baseras på idén om att hedern är beroende av familjemedlemmarnas uppförande och beteende. Det svenska samhället tillåter inte kulturformer som bryter mot de mänskliga rättigheterna om frihet och jämlikhet och där religiösa föreskrifter befriar individen från eget ansvar." Hedersrelaterat förtryck är ett aktuellt ämne i dagens Sverige och har skapat stora debatter i media" (Brune 2000: 19). Medier fungerar som en betydande samhällelig maktresurs genom att medier befinner sig mellan allmänheten och samhällets olika institutioner. Därigenom får media ett starkt inflytande över hur sociala problem ses och uppfattas. Till stor del har debatten som har förekommit i svensk massmedia om invandrare och hedersrelaterat våld innefattat stereotypa bilder av hur "invandrar mannen" och "invandrarkvinnan" är. I Brune (2000) framhålls att media gett en negativ bild av vad det innebär att vara invandrare, genom att generalisera alla invandrargrupper och koppla dem till kvinnoförtryck, manligt patriarkat och rädsla.

Socialt arbete mot hedersrelaterat våld bör verka för att effektivt stödja de som är utsatta för tvång, hot och våld i hederns namn. Detta förutsätter att alla, oavsett i vilken enhet eller grupp man arbetar inom, har kännedom om hedersproblematiken. För att kunna hjälpa måste man lära sig att se de utsatta/utövarna och deras situation. Detta är en förutsättning för att man skall

kunna ställa rätt frågor, slussa dem vidare till rätt person/forum och kunna skilja hedersförtryck från exempelvis vanlig tonårsproblematik. Hedersproblematiken är ny i förhållande till svenska lagar och existerande rutiner. Ett utvecklat samarbete mellan olika myndigheter/organisationer underlättar exempelvis socialtjänstens eget arbete med den här frågan och är många gånger en förutsättning för att man skall kunna göra ett bra jobb.

Det sociala arbetet kopplas till hedersrelaterat våld och förtryck genom att de har redskap att förstå och analysera sociala problem både som samhälliga och individuella (Meuwisse 2006). Dessa specifika sociala problem kan genom att de har redskapen; åtgärdas, förebyggas eller förhindras. Det finns också en förståelse hos socialarbetare för familjeproblem där det sociala arbetet bedrivs på många olika nivåer, med inriktning på olika grupper i samhället. Sociala problem kan definieras som problem som avviker från samhällets normer och fastställs av att de är beroende av kulturella och historiska omständigheter. En instans där socialt arbete bedrivs är bland annat inom den ideella sektorn. Reyes m.fl. (2005) skildrar hur frivilligorganisationerna är aktörer inom det sociala arbetsfältet, och de som står för det primära stödet när det gäller hedersrelaterat förtryck. Det finns flera frivilliga organisationer som har startat projekt i syfte att förebygga hedersrelaterat våld och där deltagarna är invandrare. Ett av dessa projekt är Sharafs hjältar som riktar sig till unga män med rötter i hederskulturen. Vårt intresse för ämnet startade när vi fick tillfälle att delta vid en av deras föreläsningar.

Den grundläggande idén bakom projektet Sharafs hjältar är att uppmärksamma unga män positivt, när de aktivt tar avstånd från hedersförtrycket. Man arbetar för att nästa generations män ska våga ifrågasätta traditionella hedersvärderingar och hitta andra tänkesätt att leva efter. Projektet vänder sig framförallt till unga män i segregerade bostadsområden med rötter i hederskulturen, som är beredda att bekämpa det patriarkala tänkandet (www.elektra.se). Patriarkalt våld har sin grund i ojämlika maktstrukturer som gynnar män före kvinnor – manlig könsmaktsordning. Hedersrelaterat våld kan ses som en form av våld med delvis gemensamma drag från andra former av patriarkalt våld, men som utgör en specifik form. Hedersrelaterat våld är svårt att definiera, men är ändå ett etablerat begrepp i det svenska samhället. Hedersvåld och förtryck grundar sig på en kvinnosyn där kvinnor ansvarar för sin familjs ”heder” och bröderna tvingas bli ”fångvaktare” åt sina systrar, för att kontrollera dem. Vi har en uppfattning om att hedersrelaterat våld är ett problem i samhället och vi anser att våra egna kunskaper i ämnet är begränsade, eftersom detta ämne inte har berörts under utbildningens gång. Ämnet väcker därför en nyfikenhet hos oss om hur arbetet runt denna problematik kan se ut.

1.1 Syfte

Syftet med studien är att få ökad kunskap om projektet Sharafs hjältar och arbetet med hedersrelaterat våld och förtryck.

1.2 Frågeställningar

Vi söker svar till följande frågor;

1. Vad är Sharafs hjältar och vad är syftet och målet med projektet?
2. Vilka metoder används i arbetet?
3. Vilka problem, hinder uppstår det under arbetet i projektet och vilket resultat har projektet givit hittills?
4. Vad består en hederskultur av, och vilka problem orsakar den?
5. Vilken roll har unga män i hederskulturen och hur kan de arbeta för att förändra den?

2. Metod

I detta avsnitt förtydligas undersökningens tillvägagångssätt.

2.1 Metodval

Vi har gjort en kvalitativ studie, vilket kändes relevant utifrån uppsatsen syfte och för att få fram rätt data som skulle ge svar på våra forskningsfrågor. Den kvalitativa forskningsintervjun söker ”förstå världen ur de intervjuades synvinkel, utveckla innebörden av människors erfarenheter och frilägga deras livsvärld” (Kvale 1997:9). Vår forskningsansats är Grounded theory, som är en form av empirism och som visar på möjligheten att formulera teorier utifrån det insamlade materialet (Kvale 1997). Denna ansats var det självklara valet för vår studie, eftersom vi ville studera processer och strukturer i arbetet mot hedersrelaterat våld och förtryck. Intervjuerna utfördes i början av studien och blev därför vår främsta källa till kunskap. Vetenskaplig och relevant litteratur vävdes in i slutet av forskningsprojektet.

2.2 Urval

Informanterna för studien är representanter för Sharafs hjältar och jobbar både ideellt och som anställda i projektet. Ett strategiskt urval har genomförts då vi särskilt ville ta reda på Sharafs hjältars arbete mot hedersrelaterat våld. Styrkan med relevanta källor är att få fram det typiska och unika (Kylan & Burell 2003). Vår avsikt med studien var att undersöka skeenden och problem. I vårt urval finns människor från olika etniska grupper representerade, skillnader i ålder, olika roller i projektet, anställningsvillkor och hur länge de har medverkat i projektet. Representerade etniciteter är somalier, eritreaner och kurder. Åldern varierar från 20 till 50 år. Tre av respondenterna arbetar ideellt och intervjuades samtidigt, men svarade individuellt på frågorna. Detta gjordes av praktiska skäl på grund av tidsbrist och lång resväg. Vår första tanke var att göra en fokusgruppintervju, men på grund av för få informanter valde vi istället att göra en gruppintervju, där informanterna svarade individuellt på våra frågor. Den fjärde intervjun gjordes enskilt med en informant som dessutom har lång erfarenhet inom projektet Sharafs hjältar.

2.3 Datainsamling

Vi började med att kontakta en anställd inom projektet Sharafs hjältar via telefon, där vi berättade om vår tänkta studie och bokade tid för intervju. Samtidigt fick vi telefonnummer till en deltagare som arbetar ideellt inom projektet. Efter telefonsamtal och information om studien skickade vi via e-postförslag på tider för att kunna träffas. Därefter skickade vi vårt följebrev till informanterna (se bilaga 1-2). Intervjuerna genomfördes sedan med hjälp av en gemensamt utformad tematisk intervjuguide (se bilaga 3-4). Vår egen förförståelse och brist på kunskap kan ha färgat frågeställningarna i vår intervjuguide, men genom dialog med handledaren har vi strävat efter att få den så neutral som möjligt. Vi genomförde tre av intervjuerna gemensamt som en gruppintervju, men där var och en fick svara individuellt. Intervjuerna bandades och genomfördes i Sharafs hjältars lokal i Göteborg 2008-11-07. Tiden för denna intervju var cirka tre timmar. Den enskilda intervjun med en anställd av projektet, ägde rum på Fryshuset i Stockholm 2008-11-17 och denna intervju pågick i ungefär en timme.

2.4 Bearbetning och analys

Intervjuerna spelades in på band och transkriberingen gjorde vi var för sig, för att spara tid, då vi bor på olika orter. Vi har sedan analyserat materialet genom att koda det vi har sökt efter, för att finna innebörd och mening, som vi sedan har namngivit och på så sätt fått fram olika teman. Vi har också strävat efter att få svar på forskningsfrågorna. Kvale (1997) menar att validering i kvalitativ forskningsmetod och analys innefattar kontroll av trovärdigheten, det vill säga en

försäkran om att det finns empiriska belägg och att man har gjort en rimlig tolkning. För att öka validiteten i vår studie har vi därför använt oss av samma intervjuguide till de tre unga männen i gruppintervjun. Vi kunde dock inte helt undvika att ställa ledande frågor, för att verifiera vår tolkning av informanternas svar (Kvale 1997). En faktor som kan ha påverkat validiteten är att vi båda var närvarande vid intervjutillfällena, och detta kan ha upplevts pressande. Emellertid har enbart en av oss haft rollen som intervjuare, medan den andre varit verksam som observatör.

Reliabiliteten ökar om man har många uppgifter som gäller samma sak eller samma händelse, så kallade homogena data. Uppgifterna ska vara sanna eller troligen sanna. Felaktiga uppgifter kan också ge viktig information, även om de är svåra att tolka (Kylan & Burell, 2003). Vi har genom att tematisera vårt resultat givit tydliga instruktioner på vad vi ville ha svar på. Detta förstärks ytterligare av citat, som belyser och exemplifierar intervjumaterialet.

2.5 Etiska överväganden

Innan varje genomförd intervju gick vi tillsammans med respondenterna igenom de forskningsetiska principerna som även fanns med i följebreven. Vi strävade efter de etiska övervägandena med omsorg och noggrannhet, då vi insåg att de känsliga ämnena som kom upp under diskussionen kunde medföra en ömtålig och utsatt situation för respondenterna. Kvale (1997) beskriver att det är viktigt att vara medveten om vilka eventuella konsekvenser intervjun kan få för respondenterna. Principen är att respondenten ska lida så liten skada som möjligt.

I Vetenskapsrådets forskningsetiska principer påpekas att det är viktigt att forskaren informerar forskningsobjekten om det grundläggande individskyddskravet (www.vr.se). Dessa kan delas in i fyra allmänna krav på forskningen och innan genomförandet av intervjuerna, informerade vi respondenterna om dessa nedanstående punkter;

1. **Informationskravet**, vilket innebär att vi informerar våra respondenter om att deltagandet är frivilligt. Vi förklarade även vårt syfte med undersökningen, var vi kom ifrån och att de gärna kunde få ta del av resultatet.
2. **Samtyckeskravet** godkänner att vi i intervjuer med respondenter som är femton år eller äldre direkt kan hämta samtycke från respondenten och inte behöver tillstånd från föräldern. Vidare informerade vi våra respondenter om att deltagandet var anonymt och att ljudupptagningen var frivillig. Vi ville att respondenterna från början skulle känna sig trygga i vetskapen av att få vara anonyma och därmed våga prata mer öppet om ämnet. Vi informerade vidare att frågorna var frivilliga att svara på och att de hade rätt att avbryta intervjun när de önskade utan att det får några konsekvenser. All möjlighet till identifikation skulle undanröjas även om data stod kvar. Respondenterna informerades även om att de hade rätt att bestämma hur länge de ville delta i intervjun.
3. **Nyttjandekravet** innebar att vi informerade om att syftet med det inspelade materialet var att det endast skulle användas för undersökningens och sedan förstöras.
4. **Konfidentialitetskravet** innebar att respondenterna i undersökningen skulle ges största möjliga konfidentialitet där man inte kan möjliggöra identifiering av de enskilda. Förvaringen av respondenters uppgifter bevaras så att de inte kan hamna i obehörigas händer. Då ämnet vi valt att forska om är känsligt var vi noga med att säkerställa deras anonymitet och använder därför fingerade namn, eftersom vi inte finner det av betydelse i vår undersökning.

Vi har kontinuerligt försökt ha ett reflekterande samt kritiskt förhållningssätt, detta för att minimera risken för ledande frågor och styrda svar så att undersökningen ska bli så etiskt riktigt genomförd som möjligt (Kvale 1997). Det är som forskare viktigt att vara medveten samt reflektera över vilken slags forskare man vill vara och sträva efter att vara en som värnar om de människor som deltar i studien.

3. Teori – tidigare forskning

3.1 Vad är heder

Hedersbegreppet är kontroversiellt och svårt att definiera - ordet heder har ofta en stark värdeladdning i många länder. Björktomta (2007) anser att ordet heder dessutom kan ha olika betydelser i olika samhällen, grupper och i skilda kontexter. Wikan (2003) framhåller, att i vissa samhällen blir heder ett sätt att värna om de egna intressena och för att uppnå politisk och social status. Staten i dessa samhällen är inte beredda att bistå med detta, utan betraktas istället som en fiende och motståndare. ”Heder är här ingen lyx utan en fråga om välfärd, status och ställning” (Wikan 2003:73). I Sverige har vi *ett* ord för heder som förknippas med något hjältemodigt, men på kurdiska, turkiska, persiska och arabiska har man *två*. Det ena är manus och hänförs till kvinnans ärbarhet, det andra är Sharif och gäller hederskvaliteter som gästfrihet och tapperhet. Heder är något som berör hela personen - ”det är en stämpel och kvalitetsmärke” (Wikan 2003:67).

Wikan (2003) anser dessutom att heder är att betrakta som grundvärderingar och det handlar inte bara om heder utan också om respekt. Hon skildrar vidare innebörden av begreppet heder; ”Hedern är kollektiv då hela familjen har en gemensam heder. Heder har man om man följer heders koder, den uppsättning regler som rör heder” (Wikan 2003:11). Det som utmärker heder är förekomsten av så kallade hederskoder. Reglerna om hederskoder är klara och specifika och består av en uppsättning värden som har valts ut och getts överordnad betydelse. Enligt hederskoder är heder en rättighet personen har - och man har rätt till respekt och att också kräva det. Familjemedlemmarna har något gemensamt – där ”den enes vanära drabbar den andra” (Wikan 2003:65f). Samhället blir i det här sammanhanget en hedersgrupp – med människor som följer samma hederskoder och genom detta respekterar varandra.

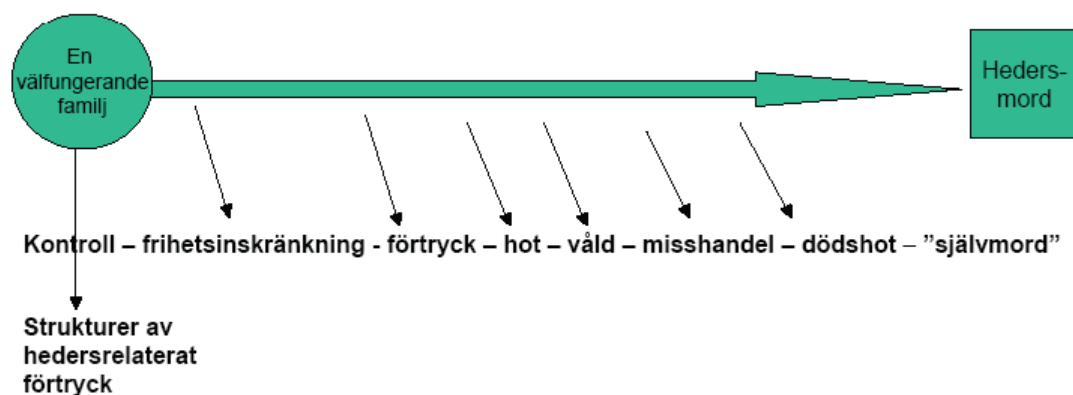
Heder och skam är framträdande värden i patriarkala samhällen, och alla familjemedlemmar bidrar genom sitt handlande till det. I familjer där hederstänkande dominerar ansvarar flickorna för att bevara sin oskuld inför äktenskapet. ”Oskulden och sitt goda anseende är den valuta flickorna bidrar med till familjens västånd” (Wikan 2003:10). Skam är däremot inte motsatsen till heder, då skam förekommer i grader till skillnad från heder som man antingen har eller inte har. Att lämna ut familjens interna angelägenheter är den yttersta skammen i många etniska miljöer – men ”skammen blir ingen realitet förrän den blir offentlig” (Wikan 2003:71). Bryter man mot normerna anses detta som ett oåterkalleligt felsteg. Elden (2003) menar att den heder som kränkts måste återupprättas och det är familjens ansvar att se till att detta sker. Detta kan ske genom att kvinnan utesluts ur gruppen, hotas och misshandlas eller påtvingas äktenskap. I värsta fall blir konsekvensen hedersmord – eftersom ”man anser att någon måste dö för att hedern ska återupprättas” (Elden 2003:23)

3.2 Hedersvåld/förtryck

Hedersmord handlar om tradition och inte religion och ska inte sammankopplas med detta, anser Wikan (2003). Hedern existerar jämsides med lagen och de utgör en symbios – de är i opposition med varandra men i harmoni, skriver hon. ”En man av heder höjer sig över lagen, han är större än den” (Wikan 2003:85), vilket gör det lättare för honom att ta lagen i egna händer. Straffprocessen försvåras också genom att det sällan finns några vittnen och rätten måste då lita på det gärningsmannen säger. Morden utger sig för att vara moralisk högtstående handlingar, men är även sällsynta i samhällen där det finns en tradition av detta. Vägen till att förstå vad som kan få en människa att döda för hederns skull går via ett synsätt som innebär att privatlivets

okränkbarhet är A och O. Hon framhåller vidare att orsaken till hedersförtryck är att den har sin grund i specifika föreställningar och förekommer inom alla världsreligioner, men bara i vissa miljöer. Debatten om att hedersmord och svartsjukemord skulle vara samma sak är en felaktig slutsats. Svartsjukan kan finnas, men är inte den mest utslagsgivande eller mest betydelsefulla faktorn. Hedersmord förutsätter nämligen en publik där man kastar av sig skammen inför ögonen på dessa. ”Det handlar inte om en mans värderingar utan om en kollektiv åsikt” (Wikan 2003: 119). Elden (2003) däremot menar att det inte finns något som kallas hederskultur, utan att våldet gentemot kvinnor är detsamma i alla kulturer med patriarkala strukturer. Därför, menar hon, finns det heller inga konkreta skillnader mellan hedersvåld och annat övervåld gentemot kvinnor. Istället anser hon att vi genom att använda begreppet kultur i detta sammanhang istället förstärker skillnad mellan ”vi” och ”dem”, och därigenom kan vi också distansera oss från det.

Kamali (1997), utredare för regeringen inom området integration, anser att det inte finns någon speciell hederskultur, utan att det våld som sker i hederns namn är detsamma som annat patriarkalt våld. Han menar att påståendet att det finns en speciell hederskultur vittnar om fördomar och kanske till och med rasism. Vidare menar författaren att det endast är någon mindre procent invandrantjejer som utsatts för hedersrelaterat våld, och att man gjort en stor sak av detta utan anledning eftersom det inte är ett stort problem. ”Motstrategierna börjar emellertid redan innan det är ett faktum att hedern håller på att gå förlorad” (Björktomta 2007:15) framlägger Björktomta som bevis i sin studie. De börjar redan då det finns en risk för ryktesspridning oavsett om det finns substans bakom eller inte. Motstrategierna består av att familjemedlemmarna försöker tala system/dottern ”till rätta” och genom att kontrollera henne. Bröderna får ofta en viktig roll i att genomföra detta.

Björktomtas (2007) figur visar hur förloppet av hedersrelaterat våld kan se ut: (Björktomta 2007:17)

3.3 Patriarkala familjestrukturer

Al-Baldawi (2003) har försökt beskriva det gemensamma för många familjer i kulturer där den patriarkala modellen är den dominanta. Den beskrivs genom en pyramid med olika nivåer där pappan står högst. Den visar också att i familjen ingår ofta far- och morföräldrar och bildar en så kallad storfamilj. Männen har företräde i hierarkin och så också de äldre framför de yngre. Att ha en stor familj betyder ofta en starkare och tryggare levnadsmiljö för familjen att leva i. I den traditionella patriarkala familjen har varje medlem i familjen rättigheter och skyldigheter gentemot varandra på samma sätt som de har rättigheter och skyldigheter till en större krets.

Den traditionella mansrollen förknippas med mannen som familjeförsörjare. Kvinnans roll blir att sköta hemmet och föda barn. Kvinnan har ofta få personliga rättigheter. Mannens roll som familjeförsörjare ger honom en starkare ställning eftersom han har den ekonomiska makten. Eftersom familjen är den avgränsade enhet som ansvarar för medlemmarnas sociala och ekonomiska trygghet blir mycket få saker en familjemedlems enskilda angelägenhet. Ett giftermål medför till exempel såväl ekonomiska som andra konsekvenser för den utvidgade familjen. Det innebär att frågan om äktenskapspartner hanteras som en familjefråga, det vill säga vanligtvis av fadern som ansvarar för familjen. I den utvidgade familjen är man således i första hand en familjemedlem och i andra hand en enskild individ.

Wikan (2003) beskriver patriarkatet som att man visar vem som har makten - herraväldet för att återupprätta kontrollen. Det handlar om kollektivets rättigheter över individen och om individens plikt att underkasta sig. Det handlar om strukturer, system och grupperingar som indoktrinerar människor till att tro att de finns till för systemets skull. En man måste bevisa att han är man och man behöver blicka in bakom fasaden för att förstå männens dilemman och våndor. Det handlar inte om en mans värderingar utan om en kollektiv åsikt. Barn i hederskulturer socialiseras från början in i föreställningen att de först och främst tillhör familjen och sedan sig själva. Man kan säga att ens liv tillhör familjen - man ägs av familjen.

3.4 Kultur, religion och tradition

Ahmadi (2003) anser att kultur är värderingar, ståndspunkter och idéer vilket i sin tur är det som ligger bakom handlingar och som tar sig uttryck i beteenden. Kultur kan aldrig helt förklara en människas attityder och beteende, men kan spela en roll i hans/hennes sätt att handla. Kulturen är ett fält som erbjuder möjliga möten och kan vara startpunkten för processer av utveckling. Han framhåller att kultur också är ett språk som gör det möjligt att bearbeta sin situation och sina erfarenheter med andra genom dialog. Salimi (1997) slår fast att kultur är allt det praktiska som omger identiteten och kunskapen om hur människor hanterar och förändrar verkligheten. Men kultur fortsätter han, är inte bara en sak, ”utan det är ett sätt att vara som människa” (Salimi 1997: 64). Traditioner, språk, religion, sociala aktiviteter, attityder, erfarenheter och kunskaper utgör sammantaget vår kultur. Kulturen spelar en viktig roll i människans utveckling, men är samtidigt ”något som skapas av människan och är något inlärt och föränderligt” (Salimi 1997: 73). Kulturella drag kan överföras från en människa till en annan, men i processen sker också förändringar och uppsorteringar, säger han vidare.

Al-Baldawi (2003) menar att kulturen är ”summan av genom livet inlärd traditioner och normer som dominerar och utvecklas genom historien hos en folkgrupp” (Al-Baldawi 2003:107). Kultur skriver han, är inget statiskt utan det förändras genom en dynamisk historisk utveckling. Han betonar att kultur består av traditioner, normer och seder som inmatas i människan från födseln som ett arv från omgivningen i en inlärningsprocess. Alla kulturer har rätt att existera men det är upp till individen att genom att studera andra kulturer sortera ut traditioner man vill behålla och betona. Traditioner är något som ”överlämnats” från ett släktled, parallellt med kultur som är något som ”överförs socialt” från en generation till en annan. Detta kan föda starka konflikter med omgivningen där acceptans av alla dessa traditioner och normer ger individen legitimitet och social styrka. Religion däremot, handlar om kultur, men det är människorna som agerar, inte religionen och för detta krävs övertygelse och motivation (Wikan 2003).

3.5 Kulturrasism

Många teoretiker menar att dagens rasistiska diskurs inte karaktäriseras av ”rasbiologi” utan snarare har en betoning på ”kulturskillnader”, där kulturen i väst ses som överordnad. Detta kan

benämns kulturrasism. Kulturrasismen ser kultur som ett statiskt fenomen, som fixerat och givet inom nationella eller etniska gränser. Kulturrasism är ett sätt att framföra rasistiska avsikter på ett mer undanskymt vis. En ratificerad diskurs kan ses som en uppsättning idéer som utesluter avvikelser från den vita överlägsenhetens normer; allt annat står i underordnad position (Reyes m.fl. 2005).

3.6 Identiteten och genus

Giddens (2005) hävdar att individens identitet uppstår till följd av de relationer denne har till andra människor. Relationer till andra människor är alltså avgörande för att individen ska uppleva sig ha en identitet. Här kan man dra paralleller till Connell (2002) där genus är ett mönster för social ordning och de praktiker som styrs av ordningen. Samhället riktar sig till våra kroppar och speglar de reproduktiva skillnaderna – där ”genus är en struktur av sociala relationer koncentrerade till den reproduktiva arenan och en samling praktiker, styrda av denna struktur, som drar in reproduktiva skillnader mellan kroppar i de sociala processerna” (Connell 2002:21). Det finns därför en risk i att dela in människor i kategorier genom att man på så sätt reducerar människan till enbart den identiteten. Samtidigt som det kan vara till en fördel att se att identiteten delas av flera och kollektivet kan då också vara till ett stöd menar Giddens (2005). En individ kan emellertid inneha flera olika sociala identiteter samtidigt.

Ahmadi (2003) menar att minoritetsungdomar kan ligga en bit efter andra ungdomar när det gäller att lösa andra och mer traditionella identitetsuppgifter. Minoritetsungdomar kan uppleva olika konflikter mellan den egna kulturen och majoritetskulturens värderingar. Han menar att ”vissa medlemmar av deras egen kultur kommer att motarbeta varje identitetsprövning som krockar med de sociala traditionerna i den egna gruppen” (Ahmadi 2003:72). Vidare anser han att det är mer accepterat i Sverige att tonåringar tar avstånd från familjen för att hävda sin identitet, men ungdomstiden existerar inte alls i hederskulturer utan innehåller två faser – det yngre vuxenlivet och vuxenlivet. Ungdomar som tillhör etniska minoriteter måste skaffa sig en etnisk identitet eftersom föräldrarna eller andra medlemmar av gruppen påverkar dem till detta – genom ett slags identitetsövertagande. De olika roller som individen får inom ramen av familjen är också de viktigaste kriterierna då hon/han ska definiera sin identitet. Därför får mannen och kvinnan sina identiteter först som far, mor, son, dotter i familjer med hedersnormer.

Al-Baldawi (2003) framhåller att när en familj med en patriarkalisk familjestruktur migrerar till Sverige och möter den annorlunda svenska familjestrukturen, uppstår ofta en identitetskris. Ungdomarna hamnar i en mer eller mindre allvarlig kulturtillhörighetskris – där de slits mellan de traditionella normerna i hemmet och det nya samhällets normer. I och med att individens värdesystem, trossystem och livsstil primärt är sociala konstruktioner ”är varje individs identitet präglad av den kultur eller miljö där den har formats” (Al-Baldawi 2003: 123). När avståndet mellan den införlivade kulturen – individen och samhället är för stort finns risk för att hela värdesystemet kollapsar och detta leder till en identitetskris. För vissa ungdomar som växer upp med flera kulturer finns en tydlig konflikt mellan budskapen hemifrån och från samhället. Det kan upplevas som att det finns en avgrund mellan släktens förväntningar på dem och det som verkar möjligt för andra tonåringar.

3.7 Offer eller gärningsman

En man av heder har ett problem, nämligen att han måste staka ut en kurs som tar hänsyn till sin egen, sina kvinnor och familjen/släktens risk att drabbas av vanheder. ”Han förvaltar ett stycke av en gemensam egendom och kan störtas i avgrunden om någon annan gör sig skyldig till ett

felsteg”, skriver Wikan (2003:70). I det faktiska förtrycket och våldet är utövaren oftast en man i nära relation till offret, som oftast är en flicka eller ung kvinna. Andra kvinnor i nära relation till offret kan direkt eller indirekt utgöra ett stöd till förtrycket som öppet stöds av kollektivet. Invandrarkvinnor görs till ”kollektiva bärare av en traditionell kvinnoroll” (Reyes m.fl. 2005:41), men detta system gör även förövarna till offer.

Det krävs något mer än offentlighet för att man ska vara tvungen att tvätta bort skammen genom att bruka våld. Detta som tillkommer är att männen tvingas konfronteras med sin svaghet och i och med detta provoceras. Detta bekräftar vikten av den sociala miljön, för mordet ligger inte i handlingen utan i omgivningens reaktion. Heder har också en annan aspekt som är viktig att notera, nämligen kampen mellan hedern och lagen genom tiderna. Även om lagen kunde ha kommit till användning har man valt att lita på män av heder och ”deras egna lösningar på problemet” (Wikan 2003:72).

Hedersrelaterat våld och förtryck drabbar även pojkar och män. Unga män kan tvingas att kontrollera sina systrar om de brutit mot familjens regler. Kravet på lydnad, att följa familjens seder och traditioner gäller även unga män. Mannen har i samhällen som domineras av patriarkala familjer en betydligt mer framträdande och överordnad roll än kvinnan. Detta återspeglas också i barnens uppfostran där pojkarna ges större friheter och rättigheter än flickorna. Detta innebär att flickorna måste förhålla sig underordnade till sina bröder och samtidigt anpassa sig till krav från släkten och pappan (Al-Baldawi 2003). Det kan även uppstå en förvirring för de unga männen när de står utan någon person att identifiera sig med. I vardagen måste de bete sig som sina fäder inom en mer traditionell mansvärld fast de har en önskan av att inte göra det (Ahmadi 2003).

3.8 Etnicitet och boende

Salimi (1997) menar att etnicitet är ett mycket användbart begrepp och avser en grupp som utvecklat gemensamma intressen - där de delar en uppsättning värderingar inbördes men som också är medvetna om denna gemenskap. För att en grupp ska kunna kallas etnisk måste den kunna sörja för att värderingarna också förmedlas vidare från generation till generation. Tillhörigheten till en etnisk grupp är resultatet av en lång socialisation, något skapat, ett resultat. Ahmadi (2003) skriver om att tillhöra ”subkulturer” i multietniska områden och detta är inte ett medvetet val utan skapat utifrån känslor av mindervärdighetskomplex och leder till ett behov av motidentiteter. För unga män är inte integrationen lätt då den kan upplevas hotfull och de tillägnar sig då en karakteristisk positionsidentifikation. Det finns en rädsla för att inlemma det svenska samhället och anamma dessa normer. Rädslan består i att man inte förstår att familjebanden och familjeloyaliteten i den svenska kulturen vilar på något annat än i den gruppcentrerade.

Reyes m.fl. (2005) menar att vi svenskar har en statisk syn på etnicitet och att det ofta förknippas med traditionstyngda och främmande invandrarkulturer. Etnicitet är något som skapas i en social praxis och inordnas i en hierarkisk struktur. Det är en struktur där makten uttrycks i dikotomier och där den ena parten, ”vi” (etniska svenskar), definieras som norm och ”de andra” (andra etniska minoritetsgrupper som fått benämningen invandrare) definieras som avvikelse. Begreppsparet ”vi” och ”de andra” betecknar den konstruerade och ojämna maktfördelningen mellan grupperna. Samtidigt ger begreppsparet även uttryck för tillhörighet, utanförskap eller de konstruerade skillnaderna mellan båda. Genom analyser av historiska processer och av genus och etniska minoritetsgruppers relationer i arbetslivet, boende och i media, har man kunnat se att föreställningar om skillnader mellan individer eller grupper gett upphov till sociala kategoriseringar och till underordningsvillkor.

Giddens (2005) framhåller att etnicitet och etniska skillnader kan vara problematiska, framför allt om de antyder en skillnad som rör en ”icke etnisk” norm. Han argumenterar för att om man använder sig av ”eticitetstermen” och ”etniska termen”, riskerar man att skapa en åtskillnad mellan ”vi” och ”de andra”, där vissa delar av befolkningen uppfattas som ”normala” och andra som ”etniska”. Detta kan bli problematiskt eftersom etnicitet i själva verket är en utmärkande egenskap som innefattar alla individer i en befolkning, inte bara vissa delar av den. I praktiken associeras dock etnicitet oftast med olika minoritetsgrupper i en befolkning.

3.9 Integration och segregation

Wikan (2003) skriver att integration handlar om samvaro, relationer och att inge människor respekt för andra människors egenvärde och rätt till ett eget liv. ”Men en ständig uppdelning av människor i olika kategorier av kulturella och etniska grupper hämmar integrationen” (Wikan 2003:15). Respekt för kultur har stått i centrum för integrationspolitiken i de flesta västerländska länder, fortsätter hon, annars finns risken att man kallas rasist. Det låter enkelt att integreras men är svårt i praktiken och kan leda till ett dilemma, eftersom rätten att få bevara sin kultur kan leda till att det blir en konflikt med individens rätt till självbestämmande. Hon anser även att vi behöver ett mått på integration som avspeglar en normativ praxis – som visar ”hur långt människor kan gå för att acceptera andras egenvärde” (Wikan 2003:19) Det innebär att visa respekt för lagarna och regeringen, samt tolerans genom att respektera varandras värderingar och levnadssätt så länge det inte strider mot lagarna. Men det innebär först och främst att värna om människovärdet.

Salimi (1997) hävdar att segregation förekommer både synligt, osynligt och frivilligt och genom tvång i samhället. Den kan leda till en ojämn och orättvis fördelning av makt och rättigheter och segregation kan vara diskriminerande, både öppet och indirekt. Reyes m.fl. (2005) menar att boendet ger tydliga uttryck för etnisk segregering. Ahmadi (2003) förklarar att föräldrarnas utanförskap består av arbetslöshet, bristande kunskaper i språket och i att förstå det svenska samhället. För ungdomarna består istället utanförskapet av att antingen leva bland i två kulturer eller helt segregerat och i samhällets marginal utveckla en utanförskapskultur. Gränssättning blir en avgörande strategi för att skapa känslor av grupptillhörighet och för att känna sig delaktig. Många traditionella värderingar förstärks i integrationen, och man vill bevara gränserna för den etniska gruppen.” Kultur blir sinnebilden av vad man vill bevara man söker en tillflykt till det egna när man känner sig utsatt” (Wikan 2003:173).

Ahmadi (2003) gör gällande att om man inte passar in i samhällets grupper, leder detta till marginalisering vilket enbart kan lösas genom ett socialt erkännande. ”En samstämmighet mellan det egna förflutna och det växelvärkande nätverket i den nuvarande omgivningen är viktig för att skapa detta” (Ahmadi 2003:71). Han hävdar dessutom att migration är en dynamisk process som innebär både fysisk och psykisk förflyttning i tid och rum. Salimi (1997) gör gällande vikten av ansvar och motivation från politiska håll för att integrationen ska vara målet. Det är nödvändigt att hitta sin plats i samhället så mycket som möjligt utifrån egna val och inte utifrån en påtvingad bild. Vi samordnar ofta kring två kategorier, svenska och invandrare eftersom vi är rädda för kaos mellan värdesystem och moraliska normer. Man borde få slippa invandrarstämpeln när man funnit sig till rätta i det nya landet och faktiskt tillhör befolkningen i det land som man har gjort till sitt. Det kännas kränkande att alltid få frågan ”vart kommer du ifrån”? skriver Ahmadi (2003) vidare.

Popoola (2001) understryker att integrationssträvandet är en långsam process som innehåller svårigheter för den invandrande befolkningen att både bevara och förändra etnisk identitet och kulturarv samtidigt. Genom att sätta integrationsbegreppet i förhållande till segregation, skapar

författaren en ökad förståelse hos läsaren om integrationsproblematiken. Hon belyser att begreppet integration ibland används i motstridiga termer, både i assimilerande och även segregationsförstärkande syfte. Hon anser att det är fel att de skilda befolkningsgrupperna som ska integreras i det svenska samhället, klumpas ihop som en homogen grupp eftersom det enda som förenar dem är att de är icke-svenskar. Därför menar författaren att integrationen borde ha som mål att motverka en polarisering mellan ”vi och dom” och inte att skapa det.

4. Socialpedagogiska metoder

I detta avsnitt kommer en modell och några begrepp inom det socialpedagogiska området förklaras, för att sedan kopplas till projektet Sharafs hjältar och deras verksamhet i vår slutdiskussion.

4.1 Modell och begrepp

Madsen (1998) skriver att den socialpedagogiska tankegången ska vara att ha en helhetssyn på människan och att man ska fokusera på människans totala livssituation. Han skriver om fyra roller som socialpedagogen har i sitt arbete. Att vara en *nätverksbyggare* när det brister i det primära nätverket så som den egna familjen, en *kulturförmedlare* – med hjälp av att bygga broar mellan vuxna och barn, en *nybyggare* – genom att skapa nya rum där man kan skapa nya nätverk och *advokat* – genom att vara människa och professionell.

Blomdahl Frej & Eriksson (1998) skriver att målet med socialpedagogiken och social omsorg rent praktiskt består i att försöka hjälpa människor med olika eller särskilda behov att kunna hantera sin vardagsverklighet genom att bevara, utveckla, förändra och skapa livsstrategier för och i olika livssituationer. När man arbetar med socialt utsatta människor behöver man framförallt kunskap för att kunna genomföra interventioner. Den viktigaste kunskapen är medvetenheten om varje människas rätt till självbestämmande och integritet.

Socialpedagogiken ska vara svaret på sociala och pedagogiska nödsituationer då man ska ge livshjälp till de individer och grupper som själv saknar kraft och resurser att på egenhand - hantera eller förändra sin tillvaro. Socialpedagogiken är också en integrationshandling där man ska få de individer som står utanför samhällets gemenskap att bli integrerade. Hur man rent praktiskt kan genomföra detta ska vi redovisa med hjälp av en modell om socialt förändringsarbete som används inom socialpedagogiken och kallas "Swedners snurra".

Modellen består av fem olika faser som vi redovisar nedan och kan användas i projektarbeten.

Fas 1. Målfomulering

Genom målfomulering skapar man genom analys av individer och grupper behov, anspråk och faktiska levnadsnivå, en beskrivning av vilka mål man vill uppnå genom förändringsarbetet. I detta arbete bör man utgå både ifrån en lättillgänglig vardagskunskap samt från en organiserad kunskapsproduktion. Inom målfomuleringen bör anges, utöver de framtida tillstånd som man önskar uppnå, även de normer och handlingsregler som man vill att den agerande gruppen skall rätta sig efter (Swedner 1996:61).

Fas 2. Kunskapsproduktion

Mycket av den kunskap som krävs för att driva ett förändringsarbete är den som produceras genom det vardagliga livet. Däremot kan det även krävas att vissa typer av kunskap produceras av personer med tillgång till datainsamlings- och analysmetoder. För att komma fram till hur man skall gå tillväga för att förverkliga ett mål kan det även finnas ett behov av ny kunskap som inte tidigare presenterats, varför ny insamling av data kan vara relevant (Swedner 1983:61).

Fas 3. Redskaps- och verktygsproduktion

Denna del av arbetet består i att utveckla metoder för att styra och ingripa i sociala processer för att nå fram till det framtida tillstånd som eftersträvas. Redskapen och verktygen kan både syfta till enkla råd och anvisningar, handlings- och arbetsplaner inom förändringsarbetet (Swedner 1996:61).

Fas 4. Genomförandearbetet

Själva genomförandet är ofta den tyngsta biten av förändringsarbetet och inte sällan väcker det en del motstånd hos de grupper man verkar inom. Här krävs att man, genom att föra in sin plan i gruppernas medvetande, övervinner den skepsis som kan finnas då förändringen kanske strider mot de intressen som finns inom den grupp man söker förändra. Här kan även väntas en del oförutsedda bi- och eftereffekter som är negativa (Swedner 1996:61).

Fas 5. Utvärderingsarbetet

Utvärderingsarbete kan bedrivas både genom att praktiskt, på vardagsnivå, tillfråga de grupper som deltagit i arbetet för att få insikt i deras uppfattning kring detta som måluppfyllelseanalyser eller genom processbeskrivningar. Man kan även använda sig av mer avancerade metoder som kräver större kunskaper om hur olika socialsystem påverkas av förändring såsom kostnads- och nyttoanalyser (Swedner 1996:62).

4.2 Empowerment

Egenmakt motsvarar och motsvaras av det engelska ordet empowerment. Det är den kraft som uppstår när individer eller grupper blir medvetna om sin situation och börjar agera för att förändra den (Kuusela 1993). Detta synsätt går ut på individens egen uppfattning om situationen, och ska också styra det sociala arbetets praktik (Payne, 2005). Det fokuserar mer på lösningar än på problem, genom att det inriktar sig mot styrkorna hos individen istället för bristerna av dem. Det kan innebära att se sig själv som värdefull, den egna förmågan till handling och tillit både till sig själv men också andra. Med begreppet empowerment som verktyg menas den process med vilken individer tar kontrollen över sina liv, och samtidigt lyfter fram sina egna demokratiska deltaganden i samhället (Kuusela 1993).

4.3 Intervention

Intervention kan beskrivas med ord som att medla, ingripa, åtgärda eller träda emellan. Myndigheter kan göra vardagliga interventioner i enskilda människors liv eller hos grupper av individer genom att ingripa och reglera deras rådande förhållanden, för att individer ska få det bättre. Det kan vara svårt att veta vem interventionen är till för, om det är för den som ingriper eller om det är för den intervenerade. Interventioner kan variera i grad och är en påverkansprocess som har olika syften och sker med hjälp av olika medel beroende på önskad effekt. Interventioner sker ständigt i människors liv på olika sätt och kan vara allt från polisingripanden till interventionsprogram för att på så vis kunna häva ett icke önskvärt beteende. Interventioner kan variera från att vara mycket påtagliga, genom att förändra individers vardagssituationer på ett radikalt och snabbt sätt, exempelvis frihetsberövande. Andra interventioner kan vara smygande och ändra individers vardagssituationer på längre sikt, om de är framgångsrika (Denvall & Jacobson 2004).

4.4 Socialisation och internalisering

Socialisation är en process där människor ”tillägnar sig en bestämd grupps eller kulturs värderingar och livsmönster.” (Evenshaug & Hallen 2001:28) Detta sker i processer där individen imiterar och identifierar sig med sin omgivning, ofta kallade socialisationsagenter och socialisationsfaktorer, som finns runt individen. I första hand står familjen i centrum, men allt eftersom individen växer kommer även kamrater, lärare på förskola och skola, samt media att bli viktiga. Det som är en avgörande aspekt i socialisationen är då individen tar till sig yttre krav, som normer och värderingar och gör dem till sina egna – internalisering. Kortfattat innebär det en införlivning av andras tankar, värderingar och reaktionssätt i den egna personen. Bland annat kan samhällsnormer som exempelvis könsroller internaliseras, som en del av ens egen vid en situation med en stark maktutövare. Den dominerande personens motiv och mål tas över och internaliseras till ens egna motiv och mål (Evenshaug & Hallen 2001).

5. Resultat av den empiriska undersökningen

Här redovisas resultatet av intervjuerna under teman och anknyter till forskningsfrågorna.

5.1 En stödorganisation för att förebygga och förändra attityder, samt en kunskapsbank för olika myndigheter kring hedersvåldet

Projektet Sharafs hjältar fungerar som stöd och förebilder för unga män. Inom projektet arbetar man med att förebygga och förändra attityder hos den yngre generationen män. Fokus ligger på deras syn på kvinnan, förtrycket och den maktordningen som finns. Inom verksamheten finns även en kunskapsbank dit olika myndigheter kan vända sig för att få råd och stöd i frågor som rör hedersrelaterat våld. Opinionsbildning är ett annat uppdrag, vilket innebär att man deltar i debatter och skriver artiklar för att påverka de strukturella problemen i samhället. Målet är att bilda en stark organisation och ett nätverk bland ungdomar som tar avstånd och engagerar sig vidare i frågan om hedersförtryck. Syftet är att förändra familjestrukturen inom en tjuugoårsperiod och visionen är att eliminera hedersrelaterat våld i samhället. Mänskliga rättigheter ska existera i vardagslivet och förtryck, mord och våld ska förintas.

En av de intervjuade männen anser att Sharafs hjältar är den enda organisationen som i dagsläget har uppvisat ett positivt resultat. Han säger vidare att det i dag finns fler än hundrafemtio Sharafs hjältar runt om i landet, som deklarerar att de inte ska bevaka sina systrar, utan lämna den hedersrelaterade kulturen bakom sig och istället tillägna sig de mänskliga rättigheterna.

Projektet Sharafs hjältar startades genom att en av informanterna blev både upprörd och arg efter ett uppmärksammat hedersmord. Han ansåg att det inte fanns någon som egentligen vågade diskutera hedersfrågor, på grund av rädslan för att bli kallad rasist. Han ansåg vidare att samhällets arbete mot hedersrelaterat våld endast fokuserade på flickorna, vilket fick konsekvenser för dem. Det behövdes därför nya metoder. Eftersom det var omöjligt att låsa in männen, med tanke på det stora antal som kan ingå i ett kollektiv. Där sönerna är faderns förlängda arm, så var det viktigt att skapa nya metoder och starta ett förändringsarbete underifrån där männen deltar. Detta sätt att arbeta skulle även skapa en länk till kollektivet och familjer, för att kunna starta en diskussion i familjerna.

5.2 Dialoggruppen som arbetsmetod, där arbetet börjar underifrån

Den metod som har utvecklats i projektet har dialogen och dialoggruppen som kärna och den används främst bland unga män. I dialoggrupper utgår man från de ungas perspektiv, vilket innebär att de unga männen själva får välja sina diskussionsfrågor. Frågorna länkas sedan kontinuerligt till demokrati, frihet och mänskliga rättigheter i diskussionen, där deras olika tankar och värderingar ventileras för och emot i gruppen. Detta leder till att ungdomarna lär sig respektera varandras åsikter. Ingen har rätt eller fel och det som sägs i rummet stannar där.

Sharafs hjältar utbildas sedan vidare i frågor runt demokrati, jämställdhet och mänskliga rättigheter, vilket leder till att de unga människors självkänsla och kunskaper förstärks. För att klara av att ändra unga mäns attityder krävs det att de har förebilder och Sharafs hjältar är förebilder.

Genom ideellt arbete föreläser Sharafs hjältar ute på skolor runt om i landet, och – är företrädare för detta tankesätt där man strävar efter att förändra attityder hos unga män med rötter i hederskulturen. Tanken är att Sharafs hjältar ska kunna förändra jämnårigas attityder och vara en form av kamratfostrare, vilket ska leda till attitydförändringar. Det är i mötet och samtalet som det finns möjligheter till nya tankar och värderingar samt att skapa tillit. Tanken är att det ska vara lättare att få de unga intresserade genom att använda föreläsare som själva har levt och varit i

samma situation och vet hur det är eftersom de kan hederskoderna. En av de intervjuade beskriver det på följande sätt;

”Eftersom man är från den här kulturen och förstår normerna bättre än någon annan som bara kanske har bara läst. Jag tänker att han har varit där jag har varit där, så jag vet exakt hur han tänker, om jag förändras så kan du också förändras. Man förstår de här signalerna han ger, då vet han att jag förstår. Jag vet hur det är.”

Det är viktigt att bygga upp en bra relation för att deltagarna ska känna sig trygga. Detta arbete sker parallellt med en teaterverksamhet som visar hur problematiken kring hedersvåld kan se ut.

5.3 Förtryckande familjestrukturer och traditioner

De intervjuade anser att flickorna i deras kultur kan bli begränsade genom att de inte har samma möjligheter på fritiden – som många andra ungdomar att ägna sig åt vissa fritidsaktiviteter. Problemen syns inte, de sker i tysthet och när det i vissa fall går så långt som till hedersmord så drabbar det ofta de flickor som vågar ifrågasätta och gå emot de destruktiva normer med vilka de lever i. Ytterligheter som fysiskt våld och mord förekommer, men hederskulturen kan också bestå av psykisk misshandel som kan leda till självmord. Informanterna har en annan bild av hederskulturen än den som ofta målas upp i media, där man ser kulturen som den förtryckande. De menar istället att förtrycket inte ligger i kulturen, utan är familjestrukturer och traditioner. De anser att när man använder ordet hederskultur moraliseras många människor.

Informanterna menar vidare att männens bild av kulturen är någonting som är individuellt och beror på vad man menar att kultur är. Det finns stora variationer inom exempelvis ett land när det gäller traditioner och kultur. Vilket gäller både i svensk kultur och i andra kulturer;

”Svensk kultur är si och så. Det finns nio miljoner svenskar och de kan inte ha samma kultur... den är helt olik. Ni kan också krocka med saker och ting[...] Ändå pratar man om att svensk kultur är att dansa runt midsommar stängen, det betyder inte att alla gör det och det är samma sak med förtrycket. Vi kan se det[...]det är mot mänskliga rättigheter men det som finns i kulturen, det är lite mer familjen och vad familjen anser. Det är när man pratar om oskrivna regler som det skiljer sig åt jättemycket från familj till familj... Förtrycket finns i kulturen, vi har alkoholen här i Sverige men det är ingen kultur, då kan vi lika gärna säga alkoholkultur i Sverige. Det finns mycket annat som är finare än alkohol [...]när man säger hederskultur då ska man vara medveten om att det inte är hederskultur. När man pratar om kultur är det en massa saker, det är jätteviktigt att vara medveten om det... det är ett förtryck, men det är inte något kulturen har i sig själv. Man vill att det ska vara kulturellt. Vad tycker man är kultur?”

De intervjuade anser också att det finns mycket bra saker i den traditionella kulturen som inte lyfts upp som exempelvis gästvänligheten, att hjälpa varandra, mattraditionerna och högtiderna. Den sociala tryggheten är det viktigaste i kulturen. De menar också att det finns saker som är mindre bra och som strider mot mänskliga rättigheter, så som att kvinnor inte äger sina egna kroppar – de tillhör kollektivets. En person uttrycker det på följande sätt;

”Om flickan förlorar sin oskuld där, då är hon inte längre en bra flicka, då är hon inte en ren och då blir det att hon är skuld, vilket inte passar i den familjen. När vi pratar om oskuld och skuld begreppet är det också om respekt. Man är oskuld, men när man har sex så blir man skuld. Det handlar om kvinnans kropp och sexualitet, det är maket”.

De intervjuade menar att heder och hedersmord inte har någonting med religion att göra och att det är olyckligt att många kopplar ordet heder till islam. Man menar att hedersmord är som vanliga mord och ingenting som någon religion accepterar.

5.4 Olika uttryck för förtryck

Informanterna upplyser oss om att 90 procent av de unga männen har fri rörelsefrihet, men kan begränsas av att familjen väljer med vem de ska gifta sig med. Kollektivet tvingar dem att utföra handlingar de själva inte vill, så som att bevaka kvinnliga släktingar och i extrema fall mörda. De anser vidare att detta leder till även unga män är offer, eftersom de tvingas att bevaka och gifta sig med kvinnor de inte älskar. Att uppfostras till detta är inte att vara fri. En person säger att unga män lever ett dubbelliv;

”Rörelsefriheten för killarna innebär också att de håller käft när de är hemma, de kan inte gå emot pappa utan måste finna sig i de normer som gäller. Men ute kan de göra som de vill, men det kan inte tjejer.”

Informanterna konstaterar att om unga män går emot släkten och inte utför de handlingar som förväntas av dem kan de bli utfrysade och isolerade. De unga män som uttryckt att de inte vill vara bevakare och förtryckare blir stämplade av familjen att de inte är män. Det finns en risk att de unga männen bli utfrysade av kollektivet om de inte gör som de blir tillsagda. Men ofta nedvärderar de unga männen sig själva, genom att intala sig att de inte är riktiga män.

”Ofta är det så att man inte vill vara bevakare och det har hänt att killar inte vill vara en bevakare och förtryckare. Då blir man stämplad att ”du är inte man”.

Efter en flytt till Sverige är det mycket vanligt att unga män får ett större ansvar för att ta hand om sina systrar. Detta kan lätt resultera i att de unga männen bevakar och styr sina kvinnliga släktingar.

”[...]när man kommer till Sverige, då får man det här ansvaret, att du är mannen i huset så du ska ta hand om dina systrar. Det är mycket vanligt att höra det när man kommer till Sverige... Ja, det är lite så det ska vara, det är självklart då och det är mycket vanligt att håll ordning, man går till skolan och kollar efter vad systemen gör.”

De intervjuade förklarar vidare att en anledning till att de blir extra vaksamma, är att deras syn på kvinnor inte stämmer överens med den bild som finns i det svenska samhället. De kan inte förstå samhället och absolut inte acceptera att deras egna systrar skulle bete sig på ett sådant sätt som svenska flickor gör, vilket förstärker deras bevakande beteende. Informanterna påpekar att de äldre barnen i familjen ska vara bra förebilder för sina yngre syskon – och om de ifrågasätter varför så får de svaret att de är vuxna. De unga männen visar mycket respekt hemma, och trots att deras ord som äldsta barn eller som enda son, alltid väger tungt i familjen, upplever de ändå dessa sammansatta känslor.

5.5 Mannen ska se till att alla mår bra

De unga männens roll är att följa i faderns fotspår, jobba, vara mannen i huset och se till att alla mår bra. Han ska veta vad familjen behöver och kunna försörja dem om fadern inte finns. Informanterna påpekar att anledningen till att det är stora skillnader i jämställdhet mellan män och kvinnor, är att det i ursprungslandet antingen inte finns, eller i mycket liten utsträckning finns, arbeten som kvinnor fysiskt klarar av. De berättar vidare att det är männen som har den

stora rollen i samhället. Det är nämligen de som går ut i arbetet och har det största ansvaret för försörjningen och ekonomin i familjen. Kvinnans ansvar ligger enbart på barnuppfostran.

”Det beror på att de arbetar, det är bara männen som kan klara det. Det finns inte arbeten bakom datorn så att kvinnan kan bli utåtriktad och sitta och ha en politisk makt eller bli företagare så det måste bli mannen som går ut och arbetar och tjäna pengar för att kvinnan kan inte. Det är det moralen i samhället säger, det finns sällan kvinnor som är ensamstående och som klarar sig bra.”

5.6 Förändrade attityder och värderingar

Informanterna beskriver att varje familj som har en Sharafs hjälte i familjen har förändrats, beroende på att diskussionen har kommit in i hemmet. Dessa diskussioner har lett till att även vuxnas attityder och värderingar har förändras. Genom dialogen har de unga männen givit en positivare bild av samhället än vad de vuxna tidigare haft. Informanten anser vidare att de unga kan beskriva och förklara för sina föräldrar hur samhället verkligen ser ut. Det är nämligen vanligt att de vuxna har en negativ föreställning om vad som sker ”där ute”. De intervjuade upplever inte att de blivit andra personer bara för att deras attityder har förändrats - däremot upplever de att de blivit mer hjälpsamma hemma och att relationen till syskonen blivit bättre. De skildrar också att deras fäder blivit stolta då de sett sina barn i tidningen och ger uttryck åt att de blivit ”bättre människor” som börjat tänka på framtiden och studier, vilket resulterat i att föräldrarna ser positivt på deras engagemang i Sharafs hjältar. Informanterna tycker att familjen numera kan ha en dialog och diskutera runt olika problem, vilket har resulterat i att de blivit ett stöd också för sina syskon. Fäderna har lättare att ta till sig mänskliga rättigheter och demokrati när deras egna söner tar upp detta än om någon utomstående skulle göra det samma. En av männen menar att;

”Varje familj som har en Sharafs hjälte hemma har förändrats eftersom diskussionen har kommit in i hemmet med familjen och släktingar. [...] Genom dessa många diskussioner där de vuxna deltar är det många som därför förändras. Sen kom ihåg att hederskulturen är stoltbetens kultur, att en av deras egna, deras son, kommer och pratar om demokrati och mänskliga rättigheter är mycket bättre än om en främmande, du eller jag, för då undrar de. Vad har du med vår kultur att göra? Det är helt klart en lättare väg när man vill förändra eftersom man indirekt har skapat en länk genom ungdomarna som tar med sig kunskapen hem.”

I framtiden kommer dessa unga män förmodligen själva bli föräldrar och om deras tankar grundar sig i mänskliga rättigheter, kommer de troligtvis att uppfostra sina barn på ett annat sätt utan förtryck. Detta, säger en av de intervjuade kommer förhoppningsvis leda till att samhället blir ett helt annat än vad det är idag.

5.7 Brist på resurser, samarbete och kunskaper

Informanterna menar att ett av det största problemet med projektet är bristen på ekonomiska resurser. Sharafs hjältar skulle kunna växa sig ännu större om resurser fanns för att anställa fler personer. Känslan av att inte veta vad som händer i framtiden är därför svår. Det blir svårt att hjälpa unga och bygga upp ett förtroende hos dem om de inte får den hjälp de behöver från myndigheter när det väl gäller. De intervjuade männen skulle uppskatta att myndigheterna hade ett bättre samarbete med dem. Okunskapen hos socialsekreterare och skolpersonal är ett annat problem, det mörkertal som finns bland de unga flickor som lever under hedersförtryck skulle uppmärksammas bättre om kunskapen hos denna yrkeskategori vore djupare.

”Man pratar mycket om det här mörkertalet som man inte vet vart de finns, det är det som är problemet. Det finns idag, men många som har det här problemet, är det upp till alla lärare att lära sig bättre kunskaper om och fånga de här människorna redan när de är i det här livet, alltså bedersrelaterade livet, vardagslivet med begränsningar som de kanske inte visar oss.” ”Det är okunskap, man vet inte vad det handlar om och då tänker man att det är människor som sitter på socialkontoret som tror att de har en erfarenhet av det här men det har inget att göra med bedersmord.”

En av intervjupersonerna påpekar att det även finns grupper som tolkar dem på fel sätt – och en missuppfattning är att Sharafs hjältar skulle vara emot vissa gruppers religion och kultur.

5.8 Boendesegregation kan leda till stigmatisering

Informanterna anser även att boendet och mottagandet är en viktig del av integreringen i samhället - de anser vidare att det är viktigt att ”mixa” ihop alla bostadsområden för att inte få alla invandrare koncentrerade till vissa områden. Det är viktigt att invandrare får lära sig hur det svenska samhället fungerar. Samhällsorienteringen är viktig, då man lär sig vilka möjligheter, rättigheter och skyldigheter individen har och vilka lagar som finns i landet. Här ingår arbete som en viktig del, vilket ofta innebär att invandrare har större möjligheter bli integrerade i samhället. Det är inte ovanligt att invandrare som kommer till Sverige själva väljer att bo i områden som är invandrantäta. Eftersom de delar samma kultur är det en social trygghet, men i längden kan det skapa problem. I dessa områden skapas det subkulturer, affärer och restauranger ägs av människor som kommer från samma land, den egna kulturen förstärks och det finns ingen möjlighet att lära sig hur det svenska samhället fungerar. Det skapar en ”vi och domsituation” och värderingarna delas av de människor som bor i samma område. De lär sig hur Sverige fungerar många gånger genom de negativa erfarenheter som de får berättade för sig.

”Man lär sig Sverige genom andras ögon, fast man själv inte har upplevt det så tycker man att Sverige är rasistiskt.”

Alla informanterna anser att det finns ett dåligt mottagande av flyktingar i Sverige. Det är svårt för föräldrarna att hänga med och förstå sina barns behov när de kommer till Sverige. De förstår och lär sig inte samhället och språket lika fort och många gör sitt bästa för att leva på samma sätt som i ursprungslandet och bevara sina traditioner, berättar informanterna. Det är framförallt en rädsla för den stora förändring som skett eftersom samhället inte alls ser ut som i ursprungslandet. Både barn och föräldrar blir många gånger chockade när de kommer hit och som en av informanterna säger;

”[...]för den här pappan, så ser han att två ungdomar som är förälskade i varandra står och kysser varandra ute. För den här pappan är det lite mer, nej min dotter ska inte bli så, pappan har aldrig sett den här bilden och inte vi heller. När jag kom till Sverige, första året när jag såg de här grejerna var det främmande för mig, jag hade aldrig sett att när man går och badar på sommaren, att se kvinnor med bikini och alla grejer.”

De kan ha sett detta på film, men att uppleva det med sina egna ögon leder till att hela deras världsbild skakas om. Barnen kan anpassa sig och lära sig att det är helt naturligt, men föräldrarna får svårare att acceptera denna bild. Detta leder till, säger informanterna, att föräldrarna blir extra beskyddande när det gäller sina döttrar eftersom de är rädda för vad som ska hända där ute.

5.9 Ett annorlunda barnperspektiv

De intervjuade menar att det inte finns något barnperspektiv eller relation mellan vuxna och barn i deras kultur som i Sverige. De menar att antingen är man barn eller så är man vuxen och det finns inte heller någon ungdomstid. Barn anses bli vuxna mellan 9 och 15 års ålder, beroende på var man växer upp. Som fattig och uppvuxen på landsbygden anses ett barn vara vuxet vid cirka 9 års ålder, då arbetar de och gör allt som fadern gör. I storstäder satsas det mer på utbildning och där kan ett barn anses vara vuxen runt 15 års ålder. De säger att det inte är ovanligt att barn gifter sig i en ålder av cirka 12 till 13 år.

”Man kan tänka så här, att om man hela tiden hör att du är vuxen och har hela det här ansvaret redan vid 9-10-års ålder då förvånar det mig inte att man också gifter sig. När man tänker på pojken som jobbar hela dagen och sen kommer hem och ska försörja familjen, då är han ju vuxen.”

Vuxenstadiet beror också på hur man utvecklas fysiskt. För flickor handlar det om att de är vuxna när de fått sin första mens. Då kan de gifta sig och göra allt som de vuxna gör, det är bara så det är och alltid har varit.

5.10 Pojkarna har svårt att hitta ”ett hem” där man passar in

Flera av de intervjuade känner sig som svenskar när de besöker sitt hemland, men som invandrare i Sverige, vilket ger dem en känsla av att inte passa in någonstans. De berättar vidare att sitt ursprung varken kan eller vill de förneka, men att de lever i Sverige och det är de svenska lagarna och reglerna som gäller. ”Lagom svensk” är ett ord som de använder om sig själva och sin situation. De tar inte illa upp när de kommer till sitt hemland och blir kallade svenskar, men de blir besvikna när svenskar säger till dem att de är invandrare.

”Det roliga är att när man är där så är man svensk och när man kommer hem till Sverige är man en invandrare. Man passar inte in någon stans helt och hållet. Man har passerat gränsen liksom.” [...] ”Jag brukar säga att jag kommer från jorden, jag har inte bara ramlat ner ifrån himlen. Man hänger i luften.”

Man påpekar att föräldrarna inte alltid är de som uppmanar de unga männen att bevaka sina systrar, utan att det oftast är de jämnåriga männen. Även om hederstanken inte finns i familjestrukturen så kan ungdomar påverkas av sina gelikar. De intervjuade förklarar att nya medlemmar i gruppen ser upp till sina vänner som varit i Sverige längre, även om förtrycket inte har funnits hos personen tidigare. Om den nya medlemmen inte lever upp till gruppens förväntningar kan han riskera att bli utfrys, ”att inte vara man” berättar de intervjuade vidare.

”Mina värderingar tycker jag man kan säga att jag har fått av mina kompisar. De kompisar som jag brukade umgås med förr. De hade bott här längre än mig, de visste mer och de visste bäst.”

5.11 Media har en viktig roll i att förmedla rätt bild ut till samhället för att undvika kulturrasism

En intervjuperson säger att media är viktig för opinionsbildningen, där man kan delta i debatter och skriva artiklar för att på så sätt påverka samhällets strukturella problem.

”Med strukturella problem menar jag, att man i samhället inte förstår hur man ska jobba emot dessa frågor och vågar heller inte för man vill inte bli kallad rasist, varken polisen, skolan eller politiker vågar ta tag i dessa frågor eller ta beslut.”

Man anser att det finns okunskap hos media, då de inte går in i varje enskilt fall utan istället tar för givet att det handlar om hedersmord varje gång en invandrarkvinna blir mördad. Han tycker att media har bättrat sig de senaste åren men anser att de måste veta exakt vad de skriver om, för att det inte ska ge fel bild ut till folket. Informanten påpekar att media har publicerat den bild de vill få ut till folket de senaste åren. De intervjuade männen menar att media bevakningen, får konsekvenser för hur samhällets bild av invandare ser ut.

”När man skriver invandrare eller invandrarkille i tidningar så dömer man massor med invandrare, då står det inte ”Pelle” utan invandrarkille, det förstärks. Det är samma sak om en invandrare skulle mördade sin fru, då är det hederskultur de pratar om. Är det en svensk man som mördar sin fru då skriver man en liten rubrik i kanten av tidningen att en man med psykisk sjukdom dödade sin fru, man kan skylla på alkoholen också. Oftast när det handlar om invandrare så är det svart fet rubrik, hedersmord, det är mycket vanligt.”

6. Diskussion

I denna avdelning görs en teoriansknytning till det insamlade materialet från intervjuerna.

Projektet Sharafs hjältars syfte och mål är att vara en stödorganisation för att förebygga och förändra attityder, samt att fungera som en kunskapsbank för olika myndigheter när det gäller hedersrelaterat våld. Den huvudsakliga metoden i projektet är dialoggruppen, där arbetet startar underifrån genom unga män och framtida fäder, som agerar förebilder. Det resultat som projektet hittills visar är att när dialogen mellan barn och föräldrar kommer in i familjen, startar en tankeprocess som kan leda till förändring gällande de rådande attityderna. De problem som framförallt förekommer med arbetet i projektet, handlar om att det finns en rad brister i myndigheternas samarbete och att deras kunskaper kring hedersproblematiken är bristfällig. Det förekommer även missuppfattningar om Sharafs hjältar hos vissa grupper, som menar att man ger sig på och kritiserar själva kulturen. Men i resultatet av intervjuerna har det framkommit att hederskulturen inte har med kultur att göra, utan att det är en förtryckande familjestruktur och traditioner.

Hederskulturen orsakar problem som exempelvis bristen på rörelsefrihet, framförallt för flickorna, men också genom den komplexa roll som de unga männen har. De unga männen ska bevaka sina systrar och se till att alla i familjen mår bra samt vara en förebild för yngre syskon. Om de unga männen går emot släktens krav blir de stämplade att inte vara män och ibland också utfrysta, vilket kan ske både av kamratgruppen och av familjemedlemmarna. De unga människors roll i hederskulturen handlar framförallt om att "bevaka" och kontrollera flickornas oskuld och kyskhets. Genom att delta i Sharafs hjältar kan de förändra kulturen inifrån, eftersom deras vänner och manliga släktingar lättare lyssnar och tar till sig det som sägs från en familjemedlem, än från utomstående utsagor. Detta beror på att hederskulturen framförallt är "stolthetens kultur".

Det svenska samhället kan uppfattas som skrämmande på grund av olikheter mellan länderna - och därför blir det viktigt att lära känna det svenska samhället. Boendesegregation kan leda till stigmatisering och föräldrar och barn kan hamna i otakt i integrationsprocessen. Invandrarfamiljerna kan ha ett annorlunda barnperspektiv jämfört med det allmänna. De unga männen kan ha svårt att hitta ett "hem" där de passar in och media har en viktig roll när det gäller synen på invandrare. Begreppet heder är svårt att definiera och kan ha olika betydelser från familj till familj. Hedern ingår i familjestrukturen, i traditioner inom släkten och har inte någonting med kultur eller religion att göra. Familjen är viktig då det inte finns något samhälle som hjälper individen, utan istället får de hjälpa varandra. Björktomt (2005) anser att ordet heder kan ha olika betydelser i olika samhällen, grupper och skilda kontexter, samt att heder i vissa samhällen blir en fråga om status, välfärd och ställning då inte samhället kan bistå med resurser till den enskilda individen.

Mannen har i traditionella familjer det största ansvaret för att försörja familjen. Al-Baldawi (2003) skriver att mannens roll är att vara familjeförsörjare vilket resulterar i att han får en starkare ställning på grund av sin ekonomiska makt. Han menar vidare att kultur består av traditioner, seder och normer som människan får med sig i sin inlärningsprocess av de människor som omger individen. Han skriver även att alla kulturer har rätt att existera, men att det är upp till varje individ att revidera sin kultur genom att studera omgivande kulturer och ta vara på de traditioner man vill behålla och betona. De unga männen i familjen kan ses som offer eftersom de inte har möjlighet att välja sin egen partner, utan måste rätta sig efter vad familjen anser. Unga män lever ett dubbelt liv i Sverige eftersom de hemma inte kan gå emot faderns normer, medan de ute i samhället kan göra som de vill. Detta leder till att de unga männen "håller käft" hemma. Al-Baldawi (2003) menar att familjen är en avgränsande enhet som ansvarar för medlemmarnas

ekonomiska och sociala trygghet, vilket leder till att den enskilda individens angelägenheter blir få. Det innebär att äktenskapsfrågor diskuteras utifrån kollektivet och det ligger inte på den enskildes ansvar att avgöra vilken denne vill gifta sig med.

Attityder och värderingar hos unga män kan påverkas av kamrater. Även om ungdomen inte har fått direktiv hemifrån, till exempel om att övervaka sina kvinnliga släktingar, kan kamratgruppen bidra till dessa attityder och värderingar. Det kan förekomma uttryck om att man ska visa sina kamrater vad det innebär att "vara man". Om de unga männen går emot släkten och inte utför de handlingar som de blir erlagda kan de frysas ut och isoleras. Deras egen upplevelse av att vara man, präglas av att kunna ta hand om familjen och se till att alla mår bra. Ungdomar kan anamma gruppens värderingar och attityder. De ungdomar som bott i Sverige längre kan bli förebilder att se upp till, eftersom de anser att de vet bäst hur det ska vara. Al-Baldawi (2003) menar att när en familj med patriarkal familjestruktur migrerar till Sverige och möter denna annorlunda familjestruktur som finns här uppstår ofta en identitetskris. Han anser vidare att ungdomar slits mellan traditionella normer i hemmet och det nya samhällets normer. Hos vissa ungdomar som växer upp med flera kulturer finns därför en tydlig konflikt mellan budskapen hemifrån och från samhället. Detta kan upplevas som om det finns en avgrund mellan släktens förväntningar på dem och det som verkar möjligt för andra tonåringar.

Det finns en rädsla hos ungdomarna själva och föräldrarna när de kommer till Sverige, de får se ett helt annat samhälle än vad de är vana vid. Hela deras världsbild kan skakas om. Detta kan leda till att föräldrarna blir mer kontrollerande mot sina döttrar, eftersom det finns en rädsla, vilket inte då behöver betyda att det handlar om heder. Medias roll färgar samhällets syn på invandrargrupper, då det ofta är stora rubriker i tidningen när en invandrare har mördat någon och då det ofta står hedersmord. Däremot är rubrikerna mindre då och ofta finns alkoholen med som en förmildrande faktor. Både Kamali (1997) och Wikan (2003) beskriver att hedersmord är sällsynta även i samhällen där det finns en tradition av detta. Vi kan se ett samband i våra informanternas syn och deras teorier, om att det inte rör sig om "vanliga" mord. Elden (2003) i sin tur framhåller att det inte finns några konkreta skillnader mellan hedersvåld och annat övervåld gentemot kvinnor. Hon anser att vi genom att använda begreppet kultur i detta sammanhang också förstärker skillnad mellan "vi" och "dom" och därigenom kan vi också distansera oss från det genom att media skapar en "invandrare", vilket understryker de intervjuades svar.

Boendet och mottagandet är en viktig del av integrationen. Popoola (2001) anser att integration ska ha som mål att motverka en polarisering mellan "vi och dom" - inte att skapa det. Hon anser vidare att det är fel att de skilda befolkningsgrupperna som ska integreras i det svenska samhället klumpas ihop som en homogen grupp, eftersom det enda som förenar dem är att de är icke-svenskar. Boendet ger tydliga uttryck för etnisk segregering. De invandrade föräldrarnas utanförskap består framförallt av arbetslöshet och bristande kunskaper i det svenska språket (Ahmadi 2003). Detta leder till att de har svårt att förstå det svenska samhället och vilka normer och värderingar som gäller. Gränssättning kan bli en strategi för att skapa känslor av grupp tillhörighet och för att känna sig delaktig. Många traditionella värderingar förstärks i integrationen därför att man vill bevara gränserna för den etniska gruppen (Wikan 2003).

7. Slutdiskussion

I detta kapitel framförs våra tankar och kopplingar till studiens syfte.

7.1 Metodologiska reflektioner:

Vi vill här presentera några reflektioner över vår egen studie. Så här i efterhand så kan vi ställa oss frågan om det var så bra att göra intervjuerna med så lite kunskaper i ämnet, detta kanske ledde till att det hämmade oss i våra frågeställningar. Det kan också ha lett till att vi inte kunde utveckla våra frågor, och därför fick vi inte så mycket material som vi hade tänkt oss. Den litteratur vi läst i ett tidigt skede var relativt tunn i förhållande till det som kom upp under intervjuerna. Svagheten i studien blir då att det material vi hade tagit till oss inte var så användbart, vilket gjorde att vi fick söka ny litteratur. Detta kan ha lett till att vi missat viktig och värdefull information i vår studie. En styrka i studien är däremot vårt urval som var helt rätt, och att vi fick kontakt med de personer som vår studie bygger på, i ett tidigt skede.

7.2 Reflektioner

Inledningsvis sökte vi kunskaper och djupare förståelse om det hedersrelaterade våldet och förtrycket, både om de bakomliggande orsakerna och hur man preventivt kan arbeta för att förändra hedersrelaterade attityder. Vi startade vår studie med förhoppning om att få bekräftelse på att attityderna går att förändra och vi kan nu tacksamt konstatera att projektet Sharafs hjältar förmodligen är på rätt väg. Det förefaller som att värderingar går att påverka genom förebilder, som skapar en dialog och som på så sätt kan få igång en tankeprocess i de traditionella familjerna. Vi tror att media med sin makt skulle kunna hjälpa processen framåt, genom att mer rikta in sig på hur det hedersrelaterade våldet ter sig och inte enbart ge en bild av att kvinnan är offer och männen förövre. Vi menar att det behövs en mer nyanserad bild av det hedersrelaterade förtrycket, med fokus på långsiktigt lösningsarbete och inte enbart på de bakomliggande orsakerna. Vi tror att det kan finnas ett behov av att arbeta underifrån, så att mobiliseringen i synnerhet kan ske i den egna gruppen.

Både litteratur och intervjuer har visat att många invandrande grupper söker sig till områden där landsmän bor och att detta skapar tendenser till isolering. Isoleringen kan bidra till att invandrare behåller gamla värderingar och traditioner, vilket leder till att de därmed får små möjligheter till förändring. Vårt lärande genom studien är att attityder och normer fastställs inom respektive grupp och att dessa inte kan förändras utan samspel med andra normsystem. Resultatet av detta anser vi blir att många invandrare fortsätter att leva inom patriarkala strukturer med kollektivt tänkande, vilket innebär att de därmed bevarar gamla värderingar. Det arbete som Sharafs hjältar gör är att försöka förändra dessa attityder genom dialog med de unga männen. De öppnar upp för att diskutera hur det svenska samhället fungerar och om mänskliga rättigheter, samt arbetar för att på sikt förändra sociala konstruktioner och med att försöka få till en fungerande integration. Vi kunde i efterhand tydligt se värdet av att ha dessa Sharafs hjältar som förebilder för unga män, då de blir en spegel att spegla sig i, för att få känslan av att ha någonting gemensamt.

Vi har redogjort för hur de hedersrelaterade förtryckande attityderna kan betraktas som sociala konstruktioner, där strukturer uppkommer genom exempelvis traditioner och familjestrukturer. Vi har även klargjort att vi är övertygade om att det hedersrelaterade förtrycket kan påverkas och förhoppningsvis även utplånas med de rätta metoderna. I resultatet presenteras kultur som något föränderligt, kollektivt medvetande som skapas i samspel mellan individer. Vi finner, liksom intervjupersonerna, att det hedersrelaterade förtrycket skapas och bevaras genom sociala konstruktioner, där kultur har en avgörande roll för dess bibehållande. Det hedersrelaterade våldet kan enligt resultatet omfattas olika i olika kulturer, familjer och släkter. Hedern finns i

kulturen, men alla familjer anammar inte dessa normer och värderingar. Al-Baldawi (2003) menar att kulturen är summan av inlärd traditioner och normer som dominerar och utvecklas under historien i en folkgrupp. Alla kulturer har rätt att existera, det är upp till individen att anta de normer och värderingar i kulturen som den finner vara bra. Det har under intervjuerna framkommit att informanterna anser att media många gånger ger en felaktig bild av det hedersrelaterade våldet och vi menar att media således är medskapare till de rådande föreställningarna som finns kring dess offer, gärningsmän och orsaker idag. Man skapar på så sätt en "invandrare" och tillskriver dem oftast mer negativa egenskaper än positiva.

Vi har även tagit del av hur det kan upplevas att komma som invandrare till Sverige. Många hamnar i segregerade bostadsområden och kommer inte ut i samhället. Detta leder till ökad stigmatisering och bristande kunskaper om hur det svenska myndighetssystemet fungerar. Vi anser liksom våra informanter att det finns risker för isolering och utanförskap, dock visar resultatet att nya möjligheter kan ges i och med invandringen, exempelvis för kvinnorna. Giddens (2005) menar dessutom att kollektivsökandet har med tryggheten att göra, genom att man där tar hand om varandra. Livsstilen enligt honom är en mängd praktiker som en individ följer för att de ger en materiell inramning till en speciell berättelse om självidentiteten. Det handlar inte enbart om hur man ska handla utan också om vem man vill vara. De personer en individ interagerar med delar oftast samma syn på vad som är förenligt med livsstilen som individen har, men inte alltid. Valet eller skapandet av livsstilar påverkas dessutom av grupstryck, synliga förebilder och socioekonomiska förhållanden menar vi, vilket också är en åsikt som delades med de intervjuade.

Vi ser att hemmet är basen där internalisering av normer skapas och förmedlas vidare generationer emellan. Den patriarkala familjen betraktas som en helhet och kopplat till hedersvåld är patriarkatet som begrepp förknippat med mansdominans och mansvälde. Det finns en tydlig skillnad av vad som förväntas av män och kvinnor. Resultatet visar att det hedersrelaterade förtrycket inte är en följd av en individuell handling, utan sker genom påtryckning av ett kollektiv. Det framkom också genom intervjuerna att de förtryckande attityderna oftast kommer från kamratgruppen och inte från fäderna. Fädernas förtryckande attityder grundar sig mer i rädsla än heder, vilket resulterar i att de förbjuder sina barn att delta i vissa aktiviteter utanför hemmet.

Sociala konstruktioner förändras genom samspel individer emellan och vi kan se att de personer vi intervjuat har samma tankar om att de hedersrelaterade attityderna är föränderliga. Sharafs hjältars påverkansarbete sker främst genom dialog och de arbetar för att förändra attityder riktat mot de unga männen, men även på flera nivåer i samhället. Genom att våga lyfta frågan och föra en dialog får unga män ta del av information kring normer och regler i Sverige. De får en möjlighet att sprida informationen vidare och på så sätt bli förebilder för nästkommande generation. Det handlar, enligt informanterna, om ett långsiktigt arbete som ger människor möjlighet till nya perspektiv och bättre integrering i det svenska samhället.

Wikan (2003) beskriver männen som ett offer för en kultur som föreskriver att han ska bestämma, styra, kontrollera, straffa och inte tillåta några utmaningar mot sin egen heder, som han själv inte äger. Han är bara delägare, han förvaltar en del i en gemenskap där var och en förväntas ta ansvar för sin del – för det gemensamma skull. "Kollektivet tar struptag på individen genom att kvinnorna offras på kollektivets altare" (Wikan 2003:22) Bristande integration drar till sig tankar och utvägar som inte är de bästa. Den skandinaviska välfärdsmodellen bygger på värderingar som i grund och botten är motsatsen till annan traditionell kultur som står för hierarki, olikhet, klanstruktur, olika värde, patriarkat och användandet av våld för att lösa konflikter. Men det är viktigt att inte stigmatisera en hel grupp utan avgränsa det specifika hedersbegreppet, för även förövare kan vara offer, vilket också Wikan framhåller.

Vi har i studien berört ett ämne som består av en problematik som vi anser är långt ifrån uppklarad och avslutad, samt möter mycket motstånd. Vår studie kan ses som ett enkelt skrap på ytan av hedersproblematiken som idag existerar i samhället. Vi anser därför att det enda sättet att kunna minska denna problematik är att genom ytterligare forskning och kunskap försöka skapa en någorlunda välbalanserat och nyanserat samhällsklimat. Schlytter (2005) anser att det behövs en etnisk plattform, en gemensam måttstock för att kunna granska svagheter i olika kulturers rättsregler och strukturer. Måttstocken ska ha en utgångspunkt i vad människor har gemensamt och Wikan (2003) anser i sin tur att vi behöver begrepp som värnar om människovärdet och som hindrar oss från att göra människor till offer eller förövare. Detta hoppas vi inte bara ska vara en utopi utan något eftersträvansvärt.

Socialarbetarens arbete runt denna problematik behöver kanske revideras, från att vara en förmedlare och överförare av vissa normer, till att istället vara en resurs som kan initiera olika former av kulturproduktion. I ett förändringsarbete finns det en fråga kring om det är medborgarens eller verksamhetens problemverklighet som ska vara gällande. Socialarbetare har två motsättningar att rätta sig efter i sitt arbete, rättighetsperspektivet och behovsperspektivet, skriver Denvall & Jacobson (2004). En klients rättigheter regleras enligt lag, medan behov är någonting som expertgrupper många gånger gör till föremål för spekulationer. Som socialsekreterare är det mycket viktigt att se individens behov och inte sätta denne i relation till de verktyg som finns att tillgå inom den verksamhet där man arbetar, utan ta hjälp av dem som själva har erfarenhet av det.

Rasismen har många ansikten, skriver Reyes m.fl. (2005) och genom att göra rasism till en skild företeelse från en förlegad ideologi kommer den ytterst sällan att relateras till vardagslivets diskriminering som utövas, ofta omedvetet, av vanliga människor och professionella. Att sortera människor efter ursprung blir ett sätt att avpolitisera politiken och förflytta fördelnings- och rättvisedebatten från samhället till modersarvet. Följden blir att rasismen ses som en icke-fråga i den svenska integrationsdebatten och därmed uppstår stora hinder för att kunna motverka den. Eftersom ordet rasism många gånger känns för starkt, slutgiltigt och skrämmande har istället kulturellt avstånd blivit en metafor för att markera graden av främlingskap mellan människor. Det är en metafor som legitimerar men som inte skapar någon dialog eller vi-känsla. Detta används tyvärr både av medierna och av samhället i stort och kallas av forskare för kulturrasism (www.debatthuset.com).

Sannolikt har vi i vår kommande yrkesroll något att lära av Sharafs hjältar när det gäller rätten till lika behandling men också i rätten att vara annorlunda, få delta och integreras. Sharafs hjältar är på rätt väg med att gå till botten med hedersproblematiken genom att försöka förändra strukturen för kommande generationer genom att fokusera på de unga männen. De är en yngre generation män och potentiella förövare av hedersrelaterade brott. Därför måste man arbeta med attityder för att öka medvetandet om de mänskliga rättigheterna och eliminera hedersrelaterade brott. Men det finns en rädsla i den svenska hedersdebatten för att opponera sig mot andra människors sätt att leva, man vill inte vara religions- eller kulturfientlig. Men det är inte kulturen man ska ändra på utan de förtryckande mekanismerna som krockar med de mänskliga rättigheterna. Man måste våga göra invändningar och synliggöra förtrycket trots att man möter hinder på vägen.

8. Källförteckning

Litteratur

- Ahmadi, Nader (2003) *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber .
- Al- Baldawi, Riyadh (2003) *Migration och familjestruktur*. Stockholm: Liber.
- Björktomta, Siv-Britt (2005) *Unga kvinnor, frihet och heder – om unga kvinnor, frihet och heder - om socialt arbete och hedersrelaterat våld*. Sköndalsinstitutets arbetsrapportserie nr 37. Ersta Sköndal Högskola.
- Brune, Ylva (2000) *Stereotyper i förvandling, svensk nyhetsjournalistik om invandrare och flyktingar*. MENA-Projektet, (delstudie 11:2000, Utrikesdepartementet).
- Blomdahl Frej, Gunborg & Eriksson, Bengt (1998) *Social omsorg och socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.
- Darvishpour, Mehrdad (2004) *Maket eller uppfostran?* Artikeln publicerad i *invandrare och minoriteter*. Nr. 2:13ff.
- Debatthuset. Hämtat från <http://www.debatthuset.com/forums/showthread.phpt=182> (081217)
- Denvall, Verner & Jacobson, Tord (2004) *Vardagsbegrepp i socialt arbete. Ideologi, teori och praktik*. Göteborg: Nordstedts Juridik.
- Dysthe, Olga (2003) *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Eldén, Åsa (2003) *Heder på liv och död. Våldsamma berättelser om rykten, oskuld och heder*. Uppsala: Acta universtatis upsaliensis.
- Elektra. Hämtat från (<http://www.elektra.nu/startside.html>) (081102)
- Evenshaug, Oddbjörn & Hallen, Dan (2001) *Barn- och ungdomspsykologi*. Danmark: Studentlitteratur.
- Giddens, Anthony (1997) *Modernitet och självidentitet*. Uddevalla: Daidalos AB.
- Hilte, Mats (2005) *Kön, behandling och kunskap – om olika vägar ut ur missbruk och social marginalisering*. Lund: Studentlitteratur.
- Kamali, Masoud (2006) *Den segregering integrationen - Om social sammanhållning och dess hinder*. Statens offentliga Utredningar SOU, Integrations- och jämställdhetsdepartementet Utredningen om makt, integration och strukturell diskriminering.
- Kuusela, Kirsti (1993) *Integration i invandrartäta bostadsområden?* Sammanläggningsdel. (Integration in immigrant intensive housing areas) Sociologiska Institutionen, Göteborgs Universitet. Forskningsrapport Nr 111. Doktorsavhandling. Doctoral Thesis, University of Gothenburg.
- Kvale, Steinar (1997) *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund; Studentlitteratur.

- Kylen, Jan-Axel & Burell, Kerstin (2003) *Metoder för undersökande arbete – sju stegs modellen*. Stockholm, Bonniers.
- Liljeström, Rita (1992) *Uppväxtvillkor. Samspelet mellan vuxna och barn i ett föränderligt samhälle*. Kristianstad: Publica.
- Madsen, Bengt (2001) *Socialpedagogik*. Lund: Studentlitteratur.
- Meuwisse, Anna & Swärd, Hans (2002) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur.
- Nilsson, Björn (1993) *Individ och grupp. En introduktion till grupppsykologi*. Stockholm: Studentlitteratur.
- Payne, Max (2005) *Modern teoribildning i socialt arbete*. Falun: Natur och Kultur.
- Popoola, Margareta (2001) *Hysesvärdarnas inflytande över segregationen. Den delade staden – Segregation och etnicitet i stadsbyggen*. Umeå: Boréa.
- Regeringspropositionen "Sverige, framtiden och mångfalden" (proposition 1997/98:16)
- Reyes, de los Paulina m.fl.(2005) *Maktens olika förklådnader: Kön, klass etnicitet i det postkoloniala Sverige*. Malmö: Liber.
- Salimi, Khalid (1997) *Mångfald och jämställdhet*. Stockholm: PMB Förlag.
- Schlytter, Astrid (2005) *I bederns namn. Att möta flickor och pojkar i starkt patriarkala familjer*. Lund: Stiftelsen Allmänna Barnhuset.
- Swedner, Harald & Gunnel (1996) *Socialt välfärdsarbete: En tankesamling*. Stockholm: Liber.
- Vetenskapsrådets forskningsetniska principer. Hämtat från http://www.vr.se/download/18.427cb4d511c4bb6e38680002601/forskningsetiska_principer_fix.pdf (081104).
- Wikan, Unni (2003) *En fråga om bieder*. Stockholm: Ordfront förlag.

Bilaga 1. Följebrev till Sharafs hjältar, som arbetar ideellt inom projektet.

Hej!

Efter att jag Maria Andersson student vid Karlstads universitet har varit i kontakt med dig via telefon, måndagen den 27/10 angående förfrågan om intervjuer, sänder jag och min kollega Evonne Abrahamsson dig några förslag på tider.

Följande tider skulle passa oss, vi hoppas att någon av dessa också passar er. Tid och plats där vi träffas bestämmer Ni.

- onsdag 5/11
- torsdag 6/11
- fredagen 7/11
- onsdag 12/11
- torsdag 13/11

Syftet med intervjuerna är att **få en ökad förståelse för projektet Sharafs hjältar och arbetet mot hedersrelaterat våld.**

Vi undrar också om det finns möjlighet för oss att banda intervjun för att inte missa viktig information som kommer upp.

Här följer några förslag på frågor som vi kommer att behandlas under intervjun;

Tema: Deltagarnas bakgrund

- Vilken bakgrund har ni? (Ålder, etnicitet, boende, föräldrarnas kultur)
- Hur ser er bakgrundskultur ut? Vad är viktigt i er kultur? Vilken roll har männen och pojkarna i föräldrarnas kultur och vilken roll har flickorna och kvinnorna i föräldrarnas kultur. Hur uppfostras pojkarna i föräldrarnas kultur?
- Vad betyder hederskultur för er? Vad består den av? Finns det förtryck i hederskulturen? Hur ser den i så fall ut? Vilken roll har unga män i hederskulturen i föräldrarnas ursprungsland?
- Vilket sätt drabbar hederskulturen kvinnor och flickor? Hur drabbar den män och pojkar?

Tema: Livet i Sverige

- Hur är det att leva i Sverige? Vad är annorlunda här i relation till föräldrarnas ursprungsland?
- Hur skiljer föräldrarnas kultur från svensk kultur?
- Vilken roll förväntas pojkarna och flickorna ha i familjen i ursprungslandet och vilken roll förväntas de ha de i Sverige?
- Vilken roll spelar hederskulturen i Sverige? Vilken roll har unga män i hederskulturen i Sverige?
- Hur vill ni leva i Sverige? Efter vilka normer vill ni leva i Sverige och vilken roll vill ni ha i familjen?

Tema 2. Projektet Sharafs hjältar

- När startades Sharafs hjältar och av vem?
- Vad är målet med Sharafs hjältar. Vem är målgruppen för arbete?
- Varför deltar ni i projektet?
- Vad är viktigt i arbetet med projektet? Vilka metoder använder man i arbetet?
- På vilket sätt arbetar ni inom Sharafs hjältar med attitydförändringar?
- Har ni själva och er syn på hedersrelaterat våld förändrats på grund av arbetet med Sharafs hjältar? Hur har det förändrats?
- Hur anser ni att ert arbete har påverkat andra? Hur har t ex. den påverkat andras syn på hedersrelaterat våld eller annat förtryck?
- Hur har den påverkat familjerna?
- Vilka tankar/förväntningar hade ni på projektet Sharafs hjältar innan? Har projektet motsvarat era förväntningar?
- Vad har fungerat bra i projektet och varför?
- Vad har fungerat mindre bra och varför?

Resultatet som vi får ut av gruppintervjun kommer att ligga till grund för vår uppsats och ska efter gruppintervjun skrivas ut, lagras och avrapporteras så att inte materialet kan avslöja vilka som medverkat.

Deltagandet i gruppintervjun är frivillig och de medverkande får när som helst under intervjun avsluta sin medverkan.

Efter en föreläsning i Sunne med Ahre Hamednaca onsdagen den 15/10 2008 föddes vårt intresse om att få mer kunskap om hur unga män som berörs av hederskulturen upplever sin ställning och sina valmöjligheter när det gäller kontroll av familjens heder. Med vår uppsats hoppas vi kunna sprida budskapet om projektet Sharafs hjältar och dess effekter till socialtjänster i Värmlands län. Vi fick uppfattningen av att det finns ett stort intresse och ett behov av att kunna starta liknande projekt även i Värmland.

Med vänliga hälsningar
Maria Andersson
kilasen@yahoo.se
0706783981

Evonne Abrahamsson
evonne_abrahamsson@hotmail.com
0706233211

Bilaga 2. Följebrev till en person som är anställd inom projektet Sharafs hjältar.

Hej.

Efter att jag Maria Andersson, student vid Karlstads universitet har haft kontakt med dig per telefon, tisdagen den 4/11 angående förfrågan om enskild intervju fryshuset måndagen den 17/11 kl. 9.00 kommer här ett förslag frågor som kommer att beröras under intervjun.

Vårt syfte med studien är att få en ökad kunskap runt projektet Sharafs hjältar och hur unga män som berörs av hederskulturer upplever sin ställning och sina valmöjligheter när det gäller kontroll av familjens heder.

Här är förslag på frågor som kommer behandlas under intervjun.

Tema 1. Sharafs hjältar:

- Varför startades projektet Sharafs hjältar?
- Var fann du inspirationen till att starta upp projektet?
- Hur togs kontakten med deltagarna?
- Vad är målet med projektet?
- Vilka arbetar med Sharafs hjältar?
- Vilket resultat har projektet gett hittills?
- Upplever du att några problem/hinder har uppstått i projektet och i så fall vilket/vilka?
- Vem utbildar Sharafs hjältar, vem håller i utbildningen?
- Varför håller just den personen i utbildningen?
- Hur är utbildningen uppbyggd?
- Vad är syftet med utbildningen?
- Vilka moment ingår i utbildningen och vad vill man uppnå med utbildningen?
- Hur ser samarbetet ut med andra verksamheter?
- Upplever du att intresset/deltagandet i Sharafs hjältar har förändrats, i så fall hur?
- Finns något motstånd till projektet (vem motarbetar – vilka krafter och hur hanterar man i så fall detta hot)

Tema 2. Arbetsmetoder/modeller:

- På vilket sätt arbetar man inom Sharafs Hjältar med attitydförändringar?
- Vilka metoder/modeller används i arbetet?(Är det t ex bara att försöka förändra attityder eller används också andra metoder?)
- Varför arbetar ni just utifrån de metoderna?
- Hur byggdes metoderna upp?
- Arbetar ni utifrån någon speciellt arbetssätt? (individ/familjeperspektiv)
- Har projektets arbetssätt/metod förändrats något sedan det startades?
- Anser du att deltagarnas sätt att tänka har förändrats efter att de medverkat i projektet?
- Anser du att deltagarnas familjesituation har förändrats?

Tema 3. Hederskulturen:

- Vad anser du att hederskultur är?
- Hur uttrycker sig hederskulturen i samhället?

- Vad består hederskulturen av och vilka problem orsakar den?
- Hur skiljer sig hederskulturen från andra kulturer?
- Hur definierar ni hedersrelaterat våld inom Sharafs hjältar?
- Hur uppstår hedersrelaterat våld och hur kan det förklaras?
- Varför finns/praktiseras hederskulturen i Sverige?
- Vilken roll har unga män i hederskulturen och hur kan de arbeta för att förändra den?
- Hur drabbas unga män av ett hederskulturellt tryck?

Resultatet som vi får ut av den enskilda intervjun kommer att ligga till grund för vår uppsats och ska efteråt skrivas ut lagras och avrapporteras.

Intervjun är frivillig och får när som helst avslutas. Vi undrar också om vi får banda intervjun?

Efter en föreläsning i Sunne onsdagen den 15/10 2008 föddes vårt intresse om att få ökad kunskap om projektet Sharafs hjältar och mer kunskap om hur unga män som berörs av hederskulturen upplever sin ställning och sina valmöjligheter när det gäller kontroll av familjens heder. Med vår uppsats hoppas vi kunna sprida budskapet om projektet Sharafs hjältar och dess insatser och arbetssätt till socialtjänster i Värmlands län. Eftersom vi fick en känsla av att ett intresse och behov fanns av att kunna få ökad kunskap om hur man ska arbeta runt denna form av problematik.

Med vänliga hälsningar
Maria Andersson
kilassen@yahoo.se
0706783981

Evonne Abrahamsson
evonne_abrahamsson@hotmail.com
0706233211

Bilaga 3. Intervjuguide till de utbildade Sharafs hjältar, som arbetar ideellt inom projektet.

Tema 1. Deltagarnas bakgrund

1. Vilken bakgrund har ni? (Ålder, etnicitet, boende, föräldrarnas kultur)
2. Hur ser er bakgrunds kultur ut?
3. Vad är viktigt i er kultur?
4. Vilken roll har männen och pojkarna i föräldrarnas kultur och vilken roll har flickorna och kvinnorna i föräldrarnas kultur.
5. Hur uppfostras pojkarna i föräldrarnas kultur?
6. Vad betyder hederskultur för er?
7. Vad består den av?
8. Finns det förtryck i hederskulturen? Hur ser den i så fall ut?
9. Finns det förtryck som påverkar er?
10. Vilken roll har unga män i hederskulturen i föräldrarnas ursprungsland?
11. Vilket sätt drabbar hederskulturen kvinnor och flickor? Hur drabbar den män och pojkar?

Tema 2. Livet i Sverige

12. Hur är det att leva i Sverige?
13. Vem är du i Sverige? Vem vill du vara? Vad vill du bli?
14. Finns det normer och värderingar i Sverige som inte passar in i er kultur?
15. Upplever ni diskriminering eller svårigheter i integreringen?
16. Är det något i den Svenska kulturen som förstärker era föräldrars kultur?
17. Vad är annorlunda här i relation till föräldrarnas ursprungsland?
18. Hur skiljer föräldrarnas kultur från svensk kultur?
19. Vilken roll förväntas pojkarna och flickorna ha i familjen i ursprungslandet och vilken roll förväntas de ha i Sverige?
20. Vilken roll spelar hederskulturen i Sverige?
21. Vilken roll har unga män i hederskulturen i Sverige?
22. Vilken roll spelar hederskulturen i hemlandet?
23. Hur vill ni leva i Sverige?
24. Efter vilka normer vill ni leva i Sverige och vilken roll vill ni ha i familjen?

Tema 3. Projektet Sharafs hjältar

25. När startades Sharafs hjältar och av vem?
26. Vad är målet och vad vill ni uppnå med Sharafs hjältar?
27. Vem är målgruppen för arbetet?
28. Varför deltar ni i projektet?
29. Vad är viktigt i arbetet med projektet?
30. Vilka metoder använder man i arbetet?
31. På vilket sätt arbetar ni inom Sharafs hjältar med attityds förändringar?
32. Har ni själva och er syn på hedersrelaterat våld förändrats på grund av arbetet med Sharafs hjältar?
33. Hur har det förändrats?
34. Hur anser ni att ert arbete har påverkat andra?
35. Hur har den påverkat andras syn på hedersrelaterat våld eller annat förtryck?
36. Hur har den påverkat familjerna?

37. Vilka tankar/förväntningar hade ni på projektet Sharafs hjältar innan?
38. Har projektet motsvarat era förväntningar?
39. Vad har fungerat bra i projektet och varför?
40. Vad har fungerat mindre bra och varför?

Bilaga 4. Intervjuguide till en person som är anställd inom projektet Sharafs hjältar.

Tema 1. Sharafs hjältar:

1. Varför startades projektet Sharafs hjältar?
2. Var fann du inspirationen till att starta upp projektet?
3. Hur togs kontakten med deltagarna?
4. Vad är målet med projektet?
5. Vilka arbetar med Sharafs hjältar?
6. Vilket resultat har projektet gett hittills?
7. Upplever du att några problem/hinder har uppstått i projektet och i så fall vilket/vilka?
8. Vem utbildar Sharafs hjältar, vem håller i utbildningen?
9. Varför håller just Den personen/personerna i utbildningen?
10. Hur är utbildningen uppbyggd?
11. Vad är syftet med utbildningen?
12. Vilka moment ingår i utbildningen och vad vill man uppnå med utbildningen?
13. Hur ser samarbetet ut med andra verksamheter?
14. Upplever du att intresset/deltagandet har förändrats och i så fall hur?
15. Finns något motstånd till projektet? (vem motarbetar - vilka krafter och hur hanterar ni i så fall detta hot?)

Tema 2. Arbetsmetoder/modeller:

16. Vilka metoder/modeller används i arbetet? (är det t.ex. bara att försöka attityder eller används även andra metoder?)
17. Varför arbetar ni just utifrån dessa metoder?
18. Hur byggdes metoderna upp?
19. Arbetar ni utifrån något speciellt arbetssätt? (individ - familjeperspektiv)
20. Har projektets arbetssätt/metoder förändrats något sedan det startades?
21. Anser du att medlemmarnas sätt att tänka har förändrats efter att de medverkat i projektet?
22. Anser du att medlemmarnas familjesituation har förändrats?

Tema 3. Hederskulturen:

23. Vad anser du att hederskultur är?
24. Hur uttrycker sig hederskulturen i samhället?
25. Vad består hederskulturen av och vilka problem orsakar den?
26. Hur skiljer sig hederskulturen från andra kulturer?
27. Hur definierar ni hederskulturen inom Sharafs hjältar?
28. Hur uppstår hedersrelaterat våld och hur kan det förklaras?
29. Varför finns/praktiseras hederskulturen i Sverige?
30. Vilken roll har unga män i hederskulturen och hur kan de arbeta för att förändra den?